

INCIPIT LIBER III.

309

OVO UT ORDIAMVR PRINCIPIO
 res nouitate primas rerū ordo largitur. Annus erat post
 mundo terrisq; natū Christū. DCCCCL. cum reb⁹ in
 Italia laborantibus sub Berengario, Otto iam undiq; ui
 ctor in eam prouinciam uocaret: Non grauat uictorio
 sus rex laboribus & impensis illustrē quondā prouinci
 arum dñam ex seruitute uendicare. Tentarunt hoc ante
 illum Burgundi Franciq; & aliquot annis in Italia regnauerūt; sed stirpē
 hostilem excindere non poterāt: quod quo sit ordine factū, ut res planior
 fiat, paulo altius repetens, expediam. Sub imperio Arnulphi Imperatoris
 cum Italia hinc Vngaris, inde uero Saracenis laceraret, Lōgobardiq; Ro
 manū populū, quē Karolus Magnus in ditionē Italiæ aliquantā restitue
 rat, cōtemnerent; Romani, ceteriq; Italię maiores Berengariū natu maio
 rem Foroiuliēsem ducem, creauere Imperatorē; precipue quia diu nullum
 illis prēsidiū in Romanorū Imperatore, ut dixere, fuit: Et Arnulphus alio
 qui Imperator fortissim⁹, Germanię rebus magnis implici⁹ teneret. Hūc
 ergo Imperatorē creauere Romani aduersus superbiam Lōgobardorū, qui
 in ea prouincia proteruire uidebant: Et ad prohibēdas incursiones barba
 rorū, quas tum experiebant ab Saracenis & Vngaris. Sed tñ non ea fuit
 totius Italię cōcordia, ut uno principe cōtenta maneret: Nam alij Guido
 nem quendā Spoletanū ducē, regem Italię declarauerūt: Qui principes in
 se cōuersis armis, diu digladiati sunt: & uires quas defendēde Italię iusti⁹
 impēderēt, mutuis uulnerib⁹ absumpserūt. Prima quidē cōgressione Gui
 do preualuit; sed uiribus auctus Berengarius, superior mansit: ita ut Gui
 do suis se finibus cōtinere cogeret. Berengarius cum Arnulpho Impera
 tore etiā fœdera iunxit: ex quorū formula cum mutuo sibi prēsidio fieri u
 berent. postēti Berengario, primus Arnulphus Senebaldum filium cum
 copijs in Guidonē misit in Italiā. Ille ueniens nihil egit, prudēter dissimu
 lans principes mutuis se uiribus lacerari, ut patri, si fieri posset, restitueret
 Italiā. Quo comperto, Berengarius actis gratijs Senebaldum remisit. Ipse
 quoq; Arnulphus uocatus a summo pōtifice Formoso in Italiā, fert cum
 expeditis ascendisse: & capto Bergamo, prēsēctum eius Ambrosiū suspen
 dio necauisse: Guidonē expulisse: uxorem eius obsedisse: urbem Romam
 adijisse in consolationē pontificis: Sed eo redeunte, Guido breui mortuus
 est, relicto filio Lamberto in principatu. Berengarius uenientibus iterum
 in Italiā Vngaris se opponit: sed omnē pene quindecim millium perdidit
 exercitū. Græculus Imperator cum pro se Italiā obtinere non posset, fert
 in eam lacerandā inuitasse Saracenos: Illi Calabros, Salentinos, Apulos,
 Campanos, peruagati, aduscq; urbē Romā omnia ferro & igne fœdarūt.
 Alberic⁹ erat uir in Hetruria clar⁹, frater, ut ferūt, Pont. Iohānis. X. Is ar
 mata Romana iuuētute, & eductis q̄t poterat millib⁹, Saracenis se obiecit
 & retropressit. Orta autē simultate inter Albericū & Romanos, cum in

LIBRI III. SAX. CA. I. ET II.

uicem in se ducerent. Albericus marchio retundēdis Romanis Vngaros fertur inuitasse. Illi ueniētes, non agrum Romanū, quod in pactis erat, sed Hetruriam, quam ille uolebat immunē abradebant. Ita perfidia uersa est in authorem.

CA. II.

Nihil tum Berengarius, nihil Arnulphi filius Ludouicus Imperator egere: Sed iam primus Berengarius in fata cōcessit, relicto filio cognomine: qui Ludouicū Romanę prouincię, & Burgūdię regis Bosonis filiū, cum copijs in Italiā ueniētē occurrēs prælio fudit: captūq; cogit Italiā abiurare: ne unq; in illā arma aut duceret, aut mitteret. Sed tñ eius iurisiurandi breui oblitus Burgundio, per Tridentinos reuersus, Veronā cœpit: sed non diu tenuit: nam exercitū illo ducens Berengarius, urbē recepit. Pacti ante deditiōnē abitu Burgundi, dimittunt. Cū ergo Berengarius Vngaris quoq; deliniēdis operā impēdit, reliquā Italiā pacare cōtendit: quod male potētes non passi, cum arma eius formidarēt, Rodolphū Burgundionū regem in Italiā uocauerūt. Ille cum exercitu ueniens, pulso Berengario, regnum eius inuadit, & tribus annis tenuit: Erat autē prouincia, quę nunc Longobardia nūcupat. Profuit Berengario fœdus quod recēs iecerat cum Vngaris: nam ad illos cōfugiens, trāfacto triennio, in Italiā per illos reduci tentat. Duce Salardo Vngari reuertuntur: omnia uastant, Papiā etiā capiunt: Quod cernētes Itali qui Rodolphū uocauere, q̄ nihil esset in eo aduersus Vngaros præsidij, Hugonem Arelatensem uocauerunt. Illi ueniēti cum exercitu non inuitus cessit Rodolphus. Hugo autē singulari uir prudentia suspectā ducens eorū fidem, qui se uocauerunt, permissio exercitu Samsoni cuidam ex ducibus, ipse suspectos egit in exilium. Illi cōspirantes cum nōnullis ex remanētibus, persuaso Arnaldo Bauarorū duce, Hugoni hostē immittūt. Dux in Italiā mouens, capta Verona, rex salutat: Sed Hugo in eum ducens, facile repulit, recepitq; Veronam: Ille in Bauariā regredit. Quo tempore cum apud Vngaros Berengarius, uita finisset, tertius primi ex filia nepos, incertū quibus uiribus, in Italiā reducit: sed occurrēti Hugoni cessit, reuersus in Suæuiā: Auctis inde uiribus regreditur, Hugo autē cum in Franciā redire cogitaret, filiūq; Lothariū Italię regno, quod iam pulchre composuerat, relinquere meditatus, ueniēti Berengario obuiā mittit oratores qui de pace agant: Regnū Italię quod hactenus in Lōgobardia solus tenuerit Hugo, partianē inter se duo. Ea res cum inter partes placuisset, Hugo Lothario filio dedit Alheidam uxorē, Papiāq; illi tribuit regni sedem. Berengarius autē reuerso in Franciā Hugone, magno uir ingenio, Lotharium simpliciorē cōtempnit. Per quæ tempora Henricus dux Bauarię in Italiā mouens inuitatus, cognouit per Aquilegiā Vngaros cōtendere in eandē: quibus se obijciēs, illos retroegit. Cum uero Berengariū magno in se molimine ducere comperisset Henricus, contra ac opinatus erat, retro duxit exercitum. Vngari uero iniuriā suā in Bauaros ulturi, quos rerū in Italia potiri credebāt, maiori ac prius ferocia reuertebant. Sed Berengariū missō Alberto filio, Vngaros, ingenti ære persoluto, placauit ut redirent. Interim Lotharius reli-

ctis rebus humanis, excessit uita. Relictam eius, nequis se per illius coniugium in ditionis eius partē insinuaret, Berengarius tenuit in uinculis. Hic erat rerū status, cum Otto Romanorū rex in Italiā uocaretur.

III. Berengarius, III. qui apud Ottonē aliquādo in Germania ad illū
b cōfugeret, bene habitus est, eo tēpore quo primo ingressus Italiā, ab Hugone est repulsus. Quo etiā tempore cum idem Hugo magnū æs pro illo despōderet Ottoni, noluit cōfugientē dedere. Iam rebus in Italia ad sua uota fluētibus, se appellauit Augustū: filiū autē Alberturrū regē fecit Romanorū: & omnes maiores Italię graui interim tyrannide premebat. Cum interim Agapitus summus pontifex loquutus cum Italię proceribus, cōmuni consilio Ottonē regē uictorijs clarū, uocauit in Italiā, tyrannide Berēgarij & Alberti liberandā. Ille autē non cunctanter annuit: conscriptoq; exercitu, ducit in prouinciā: Habebat fratrem Henricū in Bauaria ducem, & filiū Ludolphū in Sueuia: ut magnū facile cōtraheret agmē sub ipsis alpiibus. Venit ergo in Italiā quinquaginta millib⁹, aut forte plurib⁹ in agmine ductis militibus: & per Forūiulij tritā exterorū in Italiā uiam, mouit in Berēgariū Albertūq;. Congressos magno prello fudit, & Italię regno deturbauit. Alheidam Lotharij relicta, quā Papię, ut diximus, Berengarius tenebat inclusam, eductā sibi cōiugio sociauit. Erat autē Rodulphi Burgundionū regis, & Bertę, quę filia fuit Arnoldi Baurorum ducis, filia: cuius matrē, quā diximus, Bertam post Rodulphi regis mortē, Hugo item rex sibi cōiugio deuinxit, filiāq; filio despondit Lothario: nunc autē Ottoni prouenit Romanorū regi. Otto autē ita res Italię cōponit, ut excepta Verona atq; Aquilegia, reliquarū Longobardię urbiū gubernacula Berēgario & Alberto permiserit: tantū abstineret Imperatorio ac regio nominib⁹. Vxorē Alheidam secū duxit in Germaniā: ex qua anno nōdum finito, filiū sustulit Ottonē, in Imperio successorē. Quo etiā tēpore audit Boleslaū Bohemorū ducē (nā regē necdū meruerat ea prouincia) rebellionē parare. Non diu cūctat⁹ rex, ducit in illū, obsessa Nouaciuitate, in qua acceperat hostiū ducem cōmanere cum filio. Sed Boleslaus ubi perpendit imparē se tantis esse uiribus, interposita treugarū pactione, cum rege intendit colloquiū: Affert purgandi animo causas rerū suarū, & imperata se facturū spondet in reliquū tempus. Rex accepta satisfatione cum hoc ipsum uno colloquio perēgisset, quod multis uix prello perēgisset alius: compositis rebus, exercitū reducit in Saxoniam. Filius Ludolphus non equis oculis aspexit patris nouā coniugē, & ut fieri solet, grauius tulit fecundā prole: & in Saluediā descēdēs, locū cōiurationi solitū, nō nihil in parentē meditari uidebat: Sed interuertit cogitationē ei⁹ res, quę magna interuenit: Nam Cōradus dux Lotharingię, regis gener, Ludolpho familiarissimus, quē rex Papię cum preludio militū reliquit custodē, Berengario & Alberto res nouas machinatibus suasit, ut secū in Germaniā descenderent, omnia ex sentētia cōposituri apud regē. Audierāt suadentē, & cum eo descenderāt in Augustā, quę tum regia fuit mansio. Iussi manere in hospicio, per triduū expectabāt: quę mora Ludolphū filiū, ac Cōradū

regis generum uehementer offendit, ut prope fuerit eos cum indignatione abituros. Sed rex occurrit, & auditis perbenigne respondit: Rebusq; cōpositis, Berengari⁹ man⁹ filij sui Alberti manib⁹ suis implicās, corā omni exercitu subiēctionē regis profitei. Ita dimissus cū pace & gratia, in Italiā reuertitur. Ex regina autē nati sunt filij Otto, Henricus, Bruno: nouissimā peperit sui nominis filiā Alheidam.

CA. III.

Antam regis Ottonis foelicitatē interpolauit plusq; ciuile bellū: quod ab alijs quoq; iustis, ut uidebatur, causis erat conflatū. Ludolphus filius ab initio patris secundū matrimoniū odio habēs, murmura inter milites frequentiora miscuit: & Conradū sibi semper familiarissimū, ducem, regis generum, suum sororiū, eadem flamma succendit: ad quem, sicut ad filiū, successionis plenior spes peruenisset, si celibem rex peregisset uitam. Ingrauescente indignatione, iam filius & gener apertam rebellionē regi ostenderunt. Dissimulabat diu rex: ac ubi pertinaciā nullus est finis, ducit in eos expedito agmine: & urbes illis parētes, aut ui, aut deditioe, in suam redegit potestatem: cogitq; armato quantocunq; maxime poterant exercitu intrare Moguntia: ibiq; statuerūt obsidionē perferre: quando aperta cum rege acie decertare non ausi, nullum obsidionē firmiorem locū prospexere. Paratur lachrymabilis obsidio patris in filiū, soceri in generum. Ciues utrunq; offendere cauentes, diu sustinere obsidionem. Crebrē ad portas pugne, nunq; iusta acie est decertatum. Ad sexagesimū diem extrahitur obsidio: tum mentio fiebat a ciuibus de pace: Induciē proclamantur: ut securi in castra ueniant qui inclusi tenebātur. Rex cōsobrinum suū obsidem dat future securitatis. Venit filius cum genero, uestigijs regis prosternuntur, ueniam erratorum precantes. Rex de uenia nihil dubitare iussos, monuit, uoluitq; dicerent nomina eorū, qui hoc belli inspirauerant consilium: ut malignantium in se odia cognosceret. Tanta fuit in ea re pertinacia, ut prius infecta pace discederent, q̄ authores rebellionis nominarent: paratos aiebant omnia se quæ rex iussisset perpetitantum esset uenia auxiliarijs. Cum nihil ageretur, illi in urbem reuertuntur. Interim Egbertus regis cōsobrinus ab his qui intus erant persuasus, rebellionisq; consentiens, cum obses fuisset, exire ad regē recusabat. Continuandē obsidioni parantur omnia: cum comites Henrici ducis Bauariæ, qui frater erat regis, ab illo quoq; deficientes instinctu Arnulphi & fratrum, filiorum Arnoldi olim ducis, q̄ suum esse ducatum dicerent, in urbem contendunt rebellantes. Inde Renu fluenta transentes Ludolphus & Arnulphus, clam rege cū expeditis copijs dum rex obsideret Moguntiam, illi Ratisponam nihil hostile timentē adoriuntur, & capiunt. Quod cum rex audisset, soluta Moguntie obsidione, ad recuperandam pro Henrico fratre Ratisponam contendunt: Ibi quoq; firmant obsidionem. Fortiter utrinq; pugnatur. Egressa multitudo ex urbe, machinas oppugnat: nec patitur admoueri: Graue prelium inter obnitentes. Et cum urbs fame ceppisset periclitari, Ludolphus regis filius interposita publica fide ad patrem egreditur, ueniam postulans. Illo non renitēte, tantum obedientiam

pollicetur: & hoc recusauit, in urbem reuersus. Durabat obsidio diebus quadraginta postea.

CA. V.

¶ Vm iam fame urgerentur obsessi, cōsiliū cōcipere, ut egressi ad pugnam, experirentur fortunam. Ad portam orientalem, ubi comes Geron tot uictorijs quot pugnis clarus, tendebat, erumpit: Nam intus structa acie impetu facto, prouunt armati equites peditesq; grauit̄ & atrociter praeliatur: miscent uulnera & clades. Inter alios, sublabente iumento, cadit Arnulphus: exarmatur & ceditur. Cuius nec turbati ciues (nam pro illo rem gerebant) q̄ miserentur hereditate destitutum: de pace Ludolphum urgent acrius. Iterum, interposita fide publica, egredit̄ ad patrē. Conueniūt in hanc formā: ut indicto Frislarix per regē conuētū, Ludolphus ibi satisfaciens, impleat quæ regni conciliū decreuerit facienda. Rex redit in Saxoniam: Henricus nouam urbem obtinuit. Ratispona proxima nocte (incertum unde) tota cōflagrauit. Cum igitur rex in uenatione ageret, filius Ludolphus hoc obseruās, nudatis plantis, & capite detecto, miserabiliter patris uestigijs prosternitur: ueniam q̄ humillime deprecatur. Mouit imprimis regem exinanitio: inde quoq; proceribus excussit lachrymas. Spōdet obsequium: Admittitur ad osculum: sumitur in gratiam. Omnium est communis de reuertente filio lætitia. Defuncto interim pontifice Moguntino, ciuitas cum omni adiacente Francia, Germanicam dico, regi traditur. Filius & gener plena regis gratia perfruunt. Venerant interea Vngarorū legati ad regem, specie quidem salutandi, & pro consuetudine de uictoria gratulandi: re autem uera, exploraturi quo in statu essent apud regem ciuilia, immo domestica, quæ audierant, bella. Rex magnifice muneratos dimisit. Illis autē uix in sua regressis, cum rex nihil ab illis formidaret, aduolat nuncius Bauarorū ducis, qui afferat Vngaros iam ingressos regni fines, ferro igniq; omnia populantes. Otto rex quasi hæcenus nihil esset actum, nouo bello accingitur. Auxilia uocat ex Francis (non dico Gallis) ex Bauaris, ex Bohæmis: & iubet exercitū conuenire in campis Augustanis patentissimis. Legiones regis octo fuere: & quo faceret hostibus difficiliorem pugnandi rationem (sagittis enim plurimū utunt̄, aduolātes barbarico impetu, & denuo auolātes) in saltus, colles, & frutices iubet exercitū traduci. Primā acie Bauari habuere, assueti pugne Vngarorum, Henrici ducis præfecti: nam ipse aberat, morbo correptus, ex quo paulo post decessit. Venerat Conradus dux Francorum in castra, gener regis, uir bello natus, qui eques, pedes, æque fortiter imminabat hosti: Audacis animi, & quod rarum est audacibus, bono cōsilio: domi ac militie charus socijs. Huius aduentu alacres omnium tolluntur animi: pugnam de proximo postulantes. Ieiunio itaq; pro Christiano ritu legitime indicto, iubet rex in crastinū esse paratos: In Deum nanq; rex ipse firmissimā spem ponens, orationem habuit ad milites efficacem, per quam eos in Vngaros, tum adhuc idolis seruientes, animauit, & spe regni cœlestis, formidinem omnē eorū mentibus excussit, propēsioreq; in pugnam proxime imminentem fecit.

CA. VI.

Rimo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaque sua pri-
 mum duci, deinde ab unoquoque alteri cum sacramento promissa,
 erectis signis procedunt e castris: Primam, secundam, & tertiam legionem
 ut diximus, duxere Baioarum; quartam ordinauerunt Franci Germani, quorum
 institutor dux Conradus: Quinta, quae maxima & regia dicebatur, regem ha-
 bebat, fortibus uiris septem, electis ex omni numero millibus: coraque eo An-
 gelus (sic enim dixerunt signum militare regium, nostri uocant uexillum) Sextum &
 septimum impleuere Sueui, quibus praefuit Burchardus, cui nupsit filia Hen-
 rici fratris. In octaua erant Bohemi, electi milites, armis instructiores quam
 fortuna, in qua & sarcinae omnes, & impedimenta quaeque, quasi esset tutissi-
 ma quae nouissima: sed aliter euenit: Nam Ungari nihil cunctantes, Licum
 fluum transierunt: circueuntes exercitum, extremam legionem sagittis lace-
 sere coeperunt: & impetu cum ingenti uociferatione facto, alijs caesis, captis nonnul-
 lis, sarcinas omnes abstulerunt: caeteros legionis illius armatos in fugam ege-
 runt: Similiter septimam ac sextam aggressi, de fuga cogitare impulerunt. Rex
 autem cum quid agerent animaduertisset, misit ducem Conradum cum quarta le-
 gione: qui superueniens hostibus, impetum remoratur: inde exterruit: captiuos
 extorsit: praedam excussit: & quod illi ante fecere regibus, coegit ut fugerent.
 Dux uictor ad regem alacris reuertitur. Victricem legionem caeteraque con-
 salutat. Mirantur ueterani nouam tyronum uirtutem. Tum in suos conuersus rex, ait: Videtis
 hostem ex aduerso concurrere: nunc uiribus opus, nunc coniugis quisque suae
 este memores: Viri estis: hunc hostem saepe fugastis: meminertis nullam unquam
 ante uos aciem constituisse, quae non uinceret: nulli unquam dorso praebuistis. Quid
 multa? Gens est Ungari fugae fidens: hic aget gladius ut uel cadant, uel ce-
 dant. Haec loquutus, sacram apprehendit lanceam, & primus equum uertit in ho-
 stes, cautiissimi ducis, & fortissimi militis una implens munia. Aliqua diu
 consistere Ungari fortiter preliantes: sed peruenit instantia regis, ut effusa fu-
 ga, hosti terga obuenterent: Capti multi, plures caesi, proximas uillas turma-
 tim petunt: Sequuti regis, incensis domibus concremant: Alii fluum tenta-
 tes aduerso littore non excepti, merguntur & pereunt. Conradus dux fortiter
 ipse pugnas, dum estuaret a labore & sole, nam insolito calore dies ferbue-
 rat, cui labor improbus accedens, estum fecit intolerabile. Ergo dum solu-
 tis lorice nexibus paulum respiraret, allapsa sagitta, percussit in gutture, &
 prostrauit ducem fortissimum: Cuius corpus post pugnam exceptum, Worma-
 ciam deducitur, ibique tumulatur: Ipsa uero die recepta castra, laxati captiui,
 fusi hostes: qui proximi erant dies, reliquam multitudinem hostium, quae se ca-
 ptis urbibus incluserat, consumpsere: ut paucissimi superessent, qui tantam
 cladem domi nunciarent. Tres Ungarorum capti principes, ad Henricum per-
 tracti, suspendio consumuntur. Decretis deinde pro tanta uictoria Deo ius-
 tis honoribus, & summe diuinitati dignis laudibus, per singulas ecclesi-
 as: Hoc idem sanctae Dei Genitrici, sanctisque omnibus, quod rex procuran-
 dum matri religiosissime foeminae per nuncios insinuauit. Quo facto, cum
 tripudio & summa letitia in Saxoniam rex reuertitur, & a populo sum-
 ma cum ueneratione excipitur: neque enim tanta uictoria quisquam regum intra

multos annos est potitus. Magna erat Henrici patris de eisdem Vngaris uictoria: magna etiam materni eius aui, Imperatoris Arnulphi de Danis: sed ista exuperabat.

CA. VII.

p atrata tam insigni de Vngaris uictoria, ut gratior uideret altissimo Deo rex, diuinam rem ornare constituit: In Magdeburgo nunc insigniter instaurata urbe, episcopatum erigere moliebat: quam ecclesiam omnium Wandalorum metropolim ordinare decreuit. Transtulit autem de Vallerseue pontificatum in Magdeburgum, illustriorem locum: nec putabat in sua prouincia superesse quem super consensu interpellandum: paulisper in ea re uir militaris alioqui circumspectissimus, lapsus: quod secularis potestas quae secularia sunt administrat: & de prophetis, quae Deo iubet consecrari, sacra facit: iam autem diuinis uisibus permessa, extra illius sunt ordinationem. Bernhardus Halberstadensis episcopus ordinationi regis se opponit: quod in illius parrochia esset locus quem nouum uoluit rex diocesi applicare: Faciebat, augebatque regi animos, quod paterna ditione locus ad se pertineret: Erat enim Burgrauus de Magdeburgo, qui regi permisit, ut eam arcem primae coniugi donaret titulo propter nuptias. Rex non eque tulit, quod auderet episcopus suae uoluntati contraire: Captum ergo perducit iussit in Quedlenborg, & reclusit in carcerem. Sedit aliquod diu bonus pontifex in patientia: si forte rex ad cor reuersus, illum iuberet relaxari. Venerat sacra dies Domini coenae: recolit episcopus diuinorum, quae in ecclesia tum erant peragenda ministeriorum: lubet sacras sibi uestes afferri: paretur. Indutus orat aduocari regem: Erat enim tum eo loci. Venit arbitratus episcopus mutasse sententiam, consensumque prebiturum ad rem quam instituerat. Vbi rex aderat, episcopus eleuata manu, execrationem protulit & excommunicationem in regem, qui manus intulisset Christo Domini. Nondum erant desuper constitutiones, quae nunc sunt: interdixitque sacris per omnem diocesim. Rex amentiam interpretatus, quod tale aliquid captus moliretur primum uidebat rem exceperisse cachinno: Vbi profundum cogitabat sententiam pastoris putabat non esse contemnendam. Itaque iussit mox laxatum remitti ad ecclesiam suam, & permansit res infecta per omnes dies, quibus supererat episcopus memoratus. Post eius excessum, ut dicemus, res est consummata. VIII.

d E Vngaris parta uictoria sparsit cum laude famam Ottonis per omnes prouincias, peruenitque ad Italiam, excitauitque illam: ut expectantem prius Ottonis uirtutem imploraret aduersus Berengarium & Albertum, a tyrannide non temperantes in Lombardia, & aduersus pessimos mores summi pontificis Iohannis, XII. qui pessimo ordine pontificatum adeptus, per impressionem, & patris sui potentiam, peioribus illum moribus decorauit: uenationi potius & adulterijs, quam consecrationibus, aut pijs ecclesiarum rebus intentus. Duo precipui erant cardinales diaconi, qui occultis ad Ottonem datis literis, perorabant ut laboranti succurreret ecclesiae: nunquam fuisse iustitiam ueniendi in Italiam causam. Motus rex ire constituit: prius tamen rebus in Germania ordinatis, ne quid turbae nasceretur per absentiam. Eam Saxonie partem, quae Wandalicis contemina est finibus ad Albim fluium, nullus post Wedekindum dux administrauit: nam pater eius Henricus, & illius item ge

LIBRI III. SAX. CA. VIII. ET VIII.

nitor Otto, & rursus Ludolphus, a regibus Germaniæ, qui tum ex Karolino sanguine rerū potirent, cōmendatas accēpere partes, potissimū superioris Saxonie iuxta Turingiā, in qua magna pars Saxonib⁹ parebat: que postea cum uicina Francia & Hassia etiā accessit ditioni Henrici & Ottonis regū, cum omni Lotharingia. Interim uero ad Albim decliuorē constituta prouincia, præter uicinos pōtificates, quibus Magnus Karolus terrā subiēcerat: cū intelligeret effrenē populū non tam armis q̄ religione stringendum: non habuit gubernatorē: Visum est ex re optimo regi, peropus esse uiro etiā in ea regione, qui temporali gladio rem gerat, iam mansuetis Saxonū ceruicibus: præsertim ad continēdos in fide uicinos Wandalos, gentē inquietā. Igit̄ in Italiā profecturus tum rex Otto, cum longæuā prospiceret futurā expeditionē, ad Albim fluiuiū prouinciā, que erat extra pontificū iura, Hermāno cuidā acris ingenij uiro, ad tutelā cōmēdauit: cuius ante uirtutē & industriā in paucis rex erat expert⁹: Paruis quidē natalibus exierat, sed erat procerō corpore, acri uisū, bonis moribus, fide præcipua in dños: quib⁹ rebus innotuit aulicis, & cœpit esse ex ministerialibus aula: deinde præpositus regis liberis ad mores componendos. Huic ergo uiro præfecti nomine prouinciam rex commendabat Albanam, iam ante de iusticiā probato.

CA. VIII.

Eptem initio solos habebat Mansionarios in totidem prædijs & mansis: hi de furto apud illū accusati cōuictiq̄, uno omnes ab illo iussi necantē suspendio. Mirantē omnes, q̄ uir non locuples patrimonio suo non pepercerit, cui ademit cultores: que seueritas in suos, ante charū postea fecit esse omnibus charissimū. Adaldagus erat his temporibus archiepiscopus Hamburgēsis, cācellarius regius, cum ipso profecturus in Italiā, qui ecclesie sue prædia eidē Hermāno fecit cōmēdata: Crederim eius uiri authoritatē multū suffragatā Hermāno apud regem ad maioris gradus dignitatē: Postea uero q̄ meruit ducalē honorē, quod postea dicemus, in iudicio & iusticiā gubernauit prouinciā: & in defensione ecclesiarū studiosus usq̄ in finē permāsit: nam & Hamburgēsi & Bremen si ecclesijs fuit admodū deditus & fidelis: multa bona faciēs in fratres, & in omnes Saxonie congregationes. Tali ergo uiro pijsimus rex Otto, & archiepūs Adaldagus, uices suas in hac regione cōmendātes, in Italiā sunt profecti. Rex Italiā ingressus cū magnis copijs militū, Berengariū & Albertum nusq̄ in apertū exeuntes, neq̄ acie obijciētes, ubicūq̄ inuētos obsedit, & pertinaci labore cœpit: mittēs utrūq̄ in exiliū: Berengariū in Germaniā, Francie urbē Bambergā: Albertū Constātinopolim, quo Gregorū etiā Imperatori gratificaret. Otto autē his cōstitutis, protendit in urbē: ut illi quoq̄ ab pontifice laboranti succurreret. Cum appropinquaret urbi, insigni pompa ab Romanis est introductus: & Imperij coronā cum cōsecratione & Imperatorio honore suscepit: que res exinde seruat̄ in hodiernum, initiū sumens a Karolo Magno. Quis uero pōtifex eum corona donauerit, uariant scriptores. Alij ab Iohāne. XII. alij uero ab Leone. VIII. serunt coronatū. Primi aiūt Ottonē post sui consecrationē plurimū apud

Iohannē pontificē instituisse, ut frugi esset, & pontificia dignitate dignā uir tam ageret, & sanctimoniā ubiq; cum religione prę se ferret. Cum suadendo minus proficeret, intulisse minas: quibus motū Iohannē, noctu discessisse, nec unq; postea uisum in Romana sede. Alij, qđ uerisimilius est, a Leone consecratū regē aiūt: quā sententiā Gracianus probat. Sciebat Iohannes. XII. propter se euocatū Ottonē a cardinalibus: quorū alteri, re cōperta, manū, alteri nasum abstulerit. Venire ira plenū, & ideo nō putabat expectandū, sed concito abierit. Venientē autē regē uocato concilio, acta Iohannis subiēcisse discussioni, & eum, re manifestata, indignū pōtificio deieçisse: inq; locū eius substitutū Leonē. VIII. uirū omniū iudicio probatissimū: qui accepta pontificali benedictione Imperatorem coronauerit. Vt cūq; fuerit: omniū bonorū iudicio dignus eo honore, ab omnibus tum Imperator Augustus consalutatur. CA. X.

Imrum est cernere in literis eiusdē Leonis papę, quā gratitudinē rem penderit Ottoni & successoribus, cum redderet Imperio, quę uel Constantinus donauit, aut Karolus ex Lōgobardis accepta, dedit ecclesię, aut ante illū Iustinian⁹ cōfirmauerit, uel Arithpertus Lōgobardorum rex tribuerit. Ponendū duximus ad fidē exemplū literarū papaliū, quibus truncatarū. LEO episcopus seruus seruorū Dei, Ottoni spiritali in Christo filio nostro, Imperatori Augusto, & omnibus successoribus eius Impatorib⁹, ac Italię regibus. Quę dñs Karolus, rex Frācorū, & Longobardorū, & patricius Romanus, necnō Pipinus pater eius, de regalibus rebus huius regni Italię tribuerunt in sancta Romana ecclesia beato Petro apostolo, siue per instrumēta fuerūt per Etheriū notariū, siue per sacramenta uel donationes, seu per alios modos obuenerūt a Iustiniano Imperatore, & Arithperto rege: hęc omnia largimur & diffinim⁹ uobis Ottoni Imperatori, & Alheidę cōiugi tuę regniq; consorti, uestriq; cōsortibus huius regni Italię successoribus in perpetuū, pręsentibus sacrosanctis Euangelijs, & patrocinijs pluribus sanctorū: uidelicet de cruce Dñi, & de caligis pedum suorū, de uestimēto inconsutili, & super corpus beati Petri. ET INFRA. Vt hęc omnia habeatis & possideatis in perpetuum, ad usus curię militiarū uestrarū, ad bellandū & expugnandū paganos, & cōtra rebelles Romano Imperio. Ideoq; per huius nostri authoritatē Instrumenti cōfirmamus & corroboramus in omnib⁹ progeniebus uestris a generatione in generationē in perpetuū: Nam si quisq; hanc nostrā authoritatem destruxerit, & huius uiolator repertus fuerit, siue cōtra hoc agens, sciat se in iram beati Petri principis apostolorū, & nostrā, nostrorūq; prędecessorū casurū. Insuper nisi a malo resipuerit, subiaceat legi Iulię, reus regię maiestatis, & reipublicę: ut hi qui contra rempublicā, uel cōtra Imperatoris maiestatem aliquid moliti fuerint, animę amissionē sustineant, & bona eorū publicent. In his actis interfuere archiepiscopi & episcopi de uicinis comitatibus: Archiepūs Calaritanus, epūs Ciconatus, Eustachius Albanensis epūs, Gratiōsus Prenestinus episcopus, Martinus Narniēsis, Benedictus Tiburtinus, Beardus Castrensis, Iohannes Perusinus, Georgius

Ortenensis, Georgius Tudertinus, Valentinus Merenēsis, Andreas Mo-
 mētānensis, Theodosius Milecēsis, Sanianus Feranēsis, Albertus Luceri-
 nus, Damianus Alanus episcopi, Georgius ad Vincula, Benedict⁹ sanctæ
 Marię de Presepi, Leo sanctę Ierusalem, Ianuarius sanctę Cecilie, Andreas
 patriarchatus Lateranēsis, Iulianus item Lateranēsis presbyter, Faustinus
 sancti Petri, cardinales, omnes presbyteri. Faustinus caput senatus, ex con-
 sul, Probinus excōsul palatio Luciano, Romanus de forma Traiana, Pau-
 lus de Templo palatinus, Iohānes de uia Claudia, Leo de uia Salaria, Re-
 migi⁹ de uia Aurelia, Stanph⁹ de uia Mamertina, Romulus de uia Arde-
 atina, Gardus de uia Flaminia, Marcus de uia Portuensi, Gorbis de uia
 Latina, Saninus de uia Appia, Mecian⁹ de uia Tiburtina, Gardus de ma-
 cello Lydie, His actis etiā interfuere de omnibus his regionibus: Regio
 Vicopatritij, regio Vialata, regio Caput tauri, regio Celiomōte, regio Ri-
 ui argentarij, regio prima Auētini, regio Ad duos mōtes, regio urbis Ra-
 uenne, regio Octaua sub capitolio, regio Ad gallinas albas, regio Lyban-
 tica, regio Horea, regio Sictim, regio. II. Mamertini, regio sec⁹ portā Me-
 troni, Ianuarius ex Neta Græcorū, Traianus de ponte Molbis, Iohannes
 cōsul de palatio Sotaritano, Amacius cōsul de palatio Vaticano, Iobianus
 de Monte aureo, Petroti⁹ de Cirto, Gregorius de Cella noua. Scripta per
 manū Gregorij archinotarij nostri. Datum in patriarchio Lateranēsi. III.
 Cal. Maij, Anno Sedis nostrę. II. & dicti Ottonis. II. foeliciter. XI.

Duersus ea antiquitatis testimonia consurgent qui affirmabunt
 a premissas non esse papales, sed adulterinas literas, quę stilum Ro-
 manę curię non preferūt: quasi unus ab initio fuerit scribēdi pon-
 tificibus character, & non sepe demutatus, donec ad eum qui nunc seruat
 deueniret. Fateor & ipse nonnulla esse in hac formula quę ineptias prefe-
 runt: Sed queso te: Num meliora sunt quę in corpore Decreti sub nomine
 Constantini præferunt illā immēsam donationē Siluestro factā, in longa
 illa Palea, Constantinus. Quā donationē nulla est sequuta traditio: Nam
 Imperatores proximorū temporū omnia illa possederūt, quę ibi sancto Pe-
 tro donata memorant. Habet maiorē longe uerisimilitudinē apud haben-
 tem temporū rationē hęc Leonis restitutio Ottoni facta, q̄ illa Constātini
 donatio: nam Otto Imperator iam tunc depulso Berengario & Alberto,
 tenuit omnia in potestate, quę ante fuissent solo nomine Romane ecclesie
 nullis usibus, nullis obsequijs obnoxia: facile potuit reddere quod nō te-
 nebat: Iuri resignauit rerū quas tueri non poterat. Eas quippe & iste Ot-
 to, & filij, & nepos possederunt: quod sequens narratio manifestabit. Ha-
 buisse hic pontifex cum Ottone similia commercia putabitur illis, quę Pi-
 pinus Karoli pater cum sui temporis pōtificibus: a quibus donatus Fran-
 cię corona: nihil magnum fecit, si capta a Longobardis ecclesie contribu-
 it. Et Leo horum temporum pontifex, ab Ottone in pontificatu defensus,
 grati animi indicia fecit, reddens quę solo nomine possideret: ut haberet
 Imperator, quod pontifex tueri non poterat. Sed hęc hæctenus. Digressi
 reuertamur ad res Saxonicas prosequendas.

CA. XII.

k iij

Ttone iam Imperatore cum exercitu Roma abeunte Spoletū, pā
 candē Italię gratia, Romani, p̄sertim Iohānis cognati tumultu
 antes, de illo reducendo egerāt cum populo: p̄fecerūtq; ut Leo
 eijcerēt, & Iohānes reuocaret: qui an reuocat⁹ redierit, aut foris mortuus
 sit, incertū est: Hoc cōstat, siue reductus, siue exulās, in adulterio cęsus, mo
 ritur. Leo eięctus ad Ottonē confugit: Sequuti ab urbe legati orauerunt,
 ut populi in hac re uolūtati cōdescendere dignaret: ut non Leonē, sed Be
 nedictū. V. pontificē haberēt. Respondit Imperator constantissime: prius
 se regnū & Imperiū q̄ Leonis iusti pontificis defensionē intermissurū. Ea
 uocis constātia, & uultus acrimonia uisus est dicere, ut legati irritā cernen
 tes legationē, tristes redirent in urbem. Romani ubi audiuerunt legationis
 euentū, nihilominus in sentētia p̄stiterē, ut consecratū Benedictum pro
 pontifice uenerarent. Imperator ubi comperit, agrū Romanū uastauit, ur
 bes subditas ccepit & diripuit, ipsam Romam arcta cinxit obsidione, usq;
 ad caritatē annonę in ea. Scribit Sigebertus interuētū Leonis placatū Im
 peratorē, ueniā dedisse erratis, si respicerent: quos Romani tam in Leonē
 ante fuerint cōtumeliosi, ut ab illo ordinati, suū deserere ordinem cogerent
 tur: & chirographis datis testari: Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi
 dare potuit: Pretendentes, Imperatoris impressione creatū pōtificē, nullā
 a Deo accepisse potestātē: tanq̄ non ingressus per ostium: Cum tñ Impe
 rator legitimo episcoporū uocato cōcilio, Iohannē ter uocatū nec compa
 rentē, per conciliū curauerit destitui, & Leonem, se nihil agēte, surrogari.
 Placatus Imperator, accipit iusiurandū a Romanis, nullo se unq̄ tempore
 de pontificatu intromissuros. Non tam cito dorsum illis obuertit, iterum
 Leo pellit, Benedictus surrogat. Iam cōmotior redit Imperator: Urbē so
 lo mināt equare, ni restituto in sedem suā Leone, Benedictū dedant. Quid
 facerent: Videbat quod cōminat posse implere: Faciūt imperata: Leonē
 collocant, Benedictū dedunt. Scribit idem Sigebertus, Benedictū priusq;
 dedere, a Leone esse exarmatū, & omnibus sacris ordinibus exauthora
 tum, & ut uerbo illius utar, exordinatū. Erat, ut diximus, in comitatu Im
 peratoris Adaldagus Hamburgēsis archiepūs, Imperialis cancellari⁹, qui
 iam annū quintū aberat ab ecclesia sua: reuocat⁹ crebris suorū literis & la
 chrymis, cum immiscerent minas: Qua re institutus ab Imperatore popo
 scit missionē. Annuat Imperator, Benedictū illi cōmeudās, ut secū ductū,
 perpetuo teneret in prouincia. Ita Adaldagus Benedictū quondā summū
 pontificē perduxit Hamburgum: ibiq; paucis superuiuens idem diebus,
 dolore animi confectus, diem suum obiit.

CA. XIII.

Ic testant̄ consona uoce Italicorū, Gallorū, & nostrorū annales, ita
 monstrat̄ inscriptio sepulchri. Erubescāt igit̄ qui ex hoc die fabu
 lant̄ martyrio fuisse coronatū Benedictū Hamburgi cum cardi
 nalibus, ducibus, & comitibus: quam anilem delirationē pleni⁹ in nostra
 Metropoli confodimus. Libet uerba inserere nostrorū annaliū. Reuersus
 in patriā Adaldagus, duxit in comitatu suo Benedictū papam ordinatū,
 sed ab Ottone Imperatore depulsum, quem ille in Hamburgo mancipari

præcepit. Archiepiscopus uero ipsum cum magno honore usque ad obitum eius detinuit: nam uir sanctus literatusque fuisse dicitur: qui & dignus apostolice sedis uideretur Romano populo: nisi quod per tumultum est electus, eiectusque eo, quem ordinari præceperat Imperator. Igitur in sancta conversatione uiuens, aliosque sancte uiuere docens, cum iam Romanis poscentibus a Cesare restitui debuisset, apud Hamburgum in pace quieuit. III. Nonas Iulij. Erat autem supputatione annaliu, concordante Eusebij continuatore, post nongentesimum sexagesimum quartum. Et inde conuincitur error in sepulchri eius inscriptione, que temporibus non respondet. Interea Imperator rebus in Italia pro tempore constitutis, descendit in Germaniam, & peregit Pentecostes sollempnitatem Aquisgrani: eo conuenerat omnis nobilitas de Imperatoris genere: Soror eius Gerberga, regina Francie: Soror Hadnida, uxor Hugonis comitis Parisiorum, quorum filius Hugo postea regnauit in Francia. Mira sollempnitas & rerum pompa, pro Imperatoria magnificentia, ad conuentum tam magne lateque nobilitatis. Ibi Bruno archiepiscopus Coloniensis, frater Ottonis legationem suscipit in Franciam, ad componendos nepotes ex sororibus. Compendij dum esset, in formula compositionis laborans, febre correptus, testamento ordinato, concessit e uita: Vir omni uirtutum genere laudatissimus: qui & religiosam & secularem militiam pariter impleuit: non enim deerat ecclesiastico ministerio: pariter a fratre constitutus gubernator Lotharingie: que iam diu prouenit per Ottonem Romano Imperio. Wilhelmus quoque Ottonis Imperatoris filius, archiepiscopus Moguntinus, per eadem quoque tempora emigravit.

CA. XIII.

Emanavit Imperatori fixa de Magdeburgensi sede surrigenda sententia: etsi temporaliter per Bernhardum Halberstadensem episcopum intercluderetur. Prouiderat iam Otto ut ad eam rem summi pontificis decretum haberet, etiam repugnante episcopo ualiturum: Sed iam Bernhardus in fata concessit: successorque illius, presertim accedente Romani pontificis ordinatione, non iam se opposuit Imperatori. Hildewardus is erat: qui cernens summi pontificis & Imperatoris in unam rem concurrere consensum: nec potuit, nec debuit, nec uoluit colluctari. Igitur de latissima sua diocesi permisit nouam Magdeburgensem quantum sat erat: constitutis limitibus ad utramque, qui extant hodie. Inde uero ecclesiam de Vallerfleue, quo illam pater eius fundauerat, translata, in Magdeburgo fecit erigi: omnibus inde prouentibus qui prioris erant ecclesie, inde pariter translatis in nouam, & adauctis de Imperatoris munificentia. Tum uero migrare iussi fratres, inuicti abierunt: inque montem uicinum urbi concesserunt: Ibi Imperatoris ope monasterium quod floret hodie, erexerunt: diu tamen eius rei triste repetentes memoriam. Per multos annos in uigilia beati Laurentij, qua emigrarunt, nudis pedibus ecclesiam suam, uotis constricti, repetiuere. Imperator autem nouam ecclesiam metropolitico splendore in honorem sancti Mauricij iussit dedicari: quod eius sancti patrocinio uteretur in preliis. Sunt tamen qui scribant, inter crebra que gessit bella aliquando nolente ipso subuersam ecclesiam aut monasterium diui Mauricij honore sacratum, hanc tutelari suo sancto fecisse compensationem. Transferrunt

iussit sanctū Adalbertū de monasterio sancti Maximini in Treueri ad archiepiscopatū quē ille ibi gessit ad annos pene quatuordecim: Subiecitq; illi episcopatus sex suffraganeos, Mersburgēsem, Misnensem, Citzensem, in Sale fluminis ripa, Brandēburgēsem, Havelbergensem, & Porenēsem: qui an sit in Lubucēsem translatus, non enūcio: Hoc compertū teneo, Lubucensem ex Polonia in ditionem Brandenburgēsem ex legitimis causis esse translātū. De Porena nihil usq; hodie compertū habui. Per quæ etiā tempora Wichmānus quidam ex aulicis, cum haberet nonnihil unde sibi male ab Imperatore timeret, profugit in Wandaliā: gentem inquietam incitans, ut in Saxonīā faceret excursiones. Iam Parthenopolim, siue Virginopolim malis, aut Magdeburgū urbem Otto Imperator insigniuerat quæ Wādalis caput esset: Iam ecclesiā erexit in honorē diui Mauricij: cui monasteriū in expeditione, qd diximus, euersum est. Episcopū Adalbertū inibi fecit consecrari, ut populū erudiret Wandalarū, & in fide Christi parriter & Imperatoris cōseruaret. Sed preualuit pessima machinatio Wichmanni. Egressos ad pugnā Wādalos Imperator excepit, & fortiter repulit uersos in fugā, cum multi corruissent. Nec longe post Wichmānus ille desertor cum inter Wandalos ageret, coepit tedere populū incentoris. Inuentus est qui perfugam auferret de medio in gratiā Imperatoris: & paruerunt in reliquū dictis imperatisq;.

CA. XV.

Extitit causa qua iterū Imperator in Italiā uocaretur: nam Leone VIII. subuerso, Romani statim post Imperatoris abscessum, artibus solitis quos oderūt de medio tollunt: Iohannē, XIII. pontificem simili odio insectant: Captū enim a tyranno quē ad hoc inuitauerāt, perducunt in Campaniā. Id cū rescisset Imperator, non literis, non nuncijs agēdum ratū, seipsum accinxit cū exiret cum exercitu. Hermannū antea præfectū inferioris Saxonīæ partiū constitutū, cum illū probe omnia administrasse cōprobaret, ducali insignitū honore prouexit, ut sedeat cū principibus. Hic est ille ducatus quē usq; hodie administrant duces Saxonīę, ad Albim habitantes deuexiorē: Qui etsi ab olim latioribus terminis tenderet, ab Henrico duce cognomēto Leone ad eas angustias est perductus: quod suo tempore cōmemorabimus. Nouū autē principē nouis armis insigniuit: Iasurij coloris Leonē in albo donās, interiectis maculis per campū: quæ nunc arma Luncburgēsis sunt ducatus: Vnde cōiectura est, eam quoq; ditionē tum extitisse in Hermannii principatu: Nam arma quæ nunc præferunt Saxonīę, aliā, quod dicemus infra, præferūt originē. Tum uero Imperator assumpto secū Ottone filio, quē superiori tempore regem Aquisgrani Germaniæ iussit coronari, ad Italiā peruenit, Romāq; petiit. Effusi uirbe Romani, Imperatorē quanto poterāt honore inuexerāt. Blaudiores erant in obsequio, q̄s maior in pontificē culpa cōstrinxit. Dissimulanter omnia Imperator initio habuit, donec in stationes suas milites collocarent. Vbi omnia ex sententia constitere, iubet acciri populū: uentilari quæstionē de male habito pōtifice. Culpati cōsules cum præfecto: insimulari decarchones, qui ex populo allecti decem numero, senatum egerunt.

Relegati in Germaniā consules. A trabe appensi decarchones: ipse præfectus ludibrio habitus per urbem: cum flagris cederet, missus est post consules in Germaniā exulaturus. Saraceni tum in Calabria & Salētinis erāt; foti a Grecis, ut Imperatorē Ottonē deterrerent, & Italiā pro suo tenerent principatu. Ottonē tum uarijs in locis, multisq; prelijs conflixisse, etiā Italici scriptores testant; sed non unā omnes asserunt causam. Alij non aduersus Saracenos duxisse Ottonē cōtendūt: Sed in Grecos Italię incolas, qui desponsatā Ottonis filio Nicephori Constātinopolitani Imperatoris filiā tradi a patre prohibebant: Vt cūq; fuerit: prelio illis ex quacūq; causa Imperator congressus, eos fudit, ac pene omni Calabria Apuliāq; expulit. Quin insuper Constātinopolitanus populus amissarū de Italia prouinciarum iacturā in Nicephorū referens, qui sponsam filiā marito tradere noluerit, arreptis armis illū interfecit, ac Iohāni filio Impiū demandauit. Certum est autē omniū testimonio Ottonē, II. primi filiū Theophaniā Iohannis Imperatoris Constātinopolitani germanā accepisse coniugē; quā Iohannes, XIII. Romanus pōtifex simul cum marito in Lateranensi patriarcho coronauit; nam Otto pater, filium Ottonē, re in Saracenos Grecosq; bene gesta reuersum, consortem asciuit Imperij; uoluitq; Imperatorē a Romano populo, ex prisca consuetudine acclamari: Quē tum pontifex inunctum, Imperiali diademate insigniuit; Ea; in Ottonis, II. coronati celebritate, Iohannes pontifex Capuanam ecclesiam ad Pandulphi principis merita, metropolitanam constituit. Inde in Germaniam Imperatores mouerunt per Gallias

CA. XVI.

Ermannus interim Germanię nouus dux cum eas teneret partes cōmendatas quę Wandalis obiacēt & Albi flumini, pene omnia possedit quę nunc tenet dux Luneburgēsis, & dux inferioris Saxonię. Extruxit autē arcē in montē, appellauitq; Luneburg; Non, ut fabulantur imperiti, ab idolo Lune, quod ibi sacrauerit Iulius Cęsar, aut nescio quis alius; hoc enim fabulosum supra cōuicimus; Sed a uicino loco Lune ad riuū Elmenow; ubi nunc degūt sanctimoniales ab aliquot seculis. Sic enim accipiūt arces uocabulum, uel a loco foundationis suę, uel ex propinquis qui nominatior est. Hunc ego nouū ducem Saxoniam quoq; Transalbianā tenuisse crediderim; q; limitaneus esset ad uicinas Danorū Wandalorūq; nationes arcēdas ab incursionibus, quas Normanni Dani crebras fecerant superiori ætate, cum a Ludouicis, Karolis, Arnulpho, Reginberto, alijsq; quos supra cōmemorauimus, proceribus retropellerent: Nunc uero post q; permisit rex Otto Danorū regi Sleswicū, in quo pater ei⁹ marchionē creauerat, opus erat præside ac duce, qui limites regnorū seruaret. Terrā uero Brunswickcēsem, quę postea in ducatū erigit, & rursus Gotingensem, & quę Trāssyluana dicit, cum terra Wittenbergēsi, quę nunc superior dicit Saxoniam, & omnē Misnam Turingiāq; tum Saxonici iuris pro se ac posteris, seruari Imperatores: Alioqui stultū fuerit ditare extraneū, & suos ex heredes facere. In hac arce noua nouus dux ut religioni inseruiret, gratus Deo qui illū prouexerit, ut susceptus de puluere priua

ræ familie, sederet cum principibus, monasteriū instruxit ad arcē, in hono-
 rem sancti Michaelis archangeli, sub regula diui Benedicti: trāfferens ab-
 batē primū Ludericū de cœnobio, S. Pantaleonis ex Colonia. XVII.
 Rat post natū Christū annus, DCCCCLXXIII, cum Impera-
 e tor Otto Paschæ solēnitatem in urbe Quedlenborg cum filio,
 principū magno cōuentu pergit: & multa constituēs in prouin-
 cias, respexit in primis Magdeburgensem urbē & ecclesiā: quia illā requi-
 ei suę prouidit. Insignē uirum Adalbertū primū illi fecit ordinari, ut dixi-
 mus, archiepiscopū: illicq; subiēcit omnes episcopatus per Wandaliā, quā
 tunc dixerē Sclauoniā: Erat tñ episcopatus in parte Trāsalbina Wandalię
 in loco Aldenborg, Hamburgēsi subiēctus: is autē postea trāslatus est, ut
 in Wandalia diximus, Lubicā, Maritima autē reliqua Wādalię necdū ad
 fidem Christi peruenerāt: in quibus Zwerinensis, Ratzeburgēsis, Cami-
 nensis dioceses terminos suos habēt longe post limitatos. Tertia autē feria,
 quā uocant diem Martis, ante Pentecosten eius anni, uenit Imperator ad
 locū qui dicitur Mimlewa: Proxima nocte tranfacta, hora constituta lætus
 ad mēsam cōsedit: Veniēte tēpore, uespertinis laudibus interfuit: sed per-
 acto Euangelico eius officij cantu, cœpit estuare, ac spiritu fatigari: Quod
 cum intellexissent principes circūstantes, imposuerūt eum cubili: inclinā-
 tem autē caput quasi iam defecisset, refocillarūt: expetitq; sacramētis ec-
 clesię, & cum summa ueneratione perceptis, sine gemitu cum magna tran-
 quillitate spiritum Dño reddidit, Nonis Maij, quarta feria ante Penteco-
 sten. Inde transportat in cubiculū: & cum iam sero esset, transitus eius po-
 pulo enunciat: Cuius corpus magnis lugētū exequijs a filio rege trāslatū
 est in ciuitatē, quam ipse extruxit, Magdeburgū: ibiq; honorifice tumu-
 lat. Extat hodie sepulchrū eius in crypta. Aiunt, qui ætate nostra uiderāt,
 corpus eius post annos supra quingentos ita balsamo stare firmatū, ut ue-
 lut in sella consideat ille sum: Cuius tumulus ut magnifice renouet, exposcūt
 egregia illius principis in Saxoniā, primū patriā, deinde in omnē Germa-
 niam, demū in omnē Imperiū & uniuersam ecclesiā catholicā, merita: Ro-
 manum enim Imperium ab illo magnifice propagatum, exquisitum hono-
 rem, & perēne memoriale suo iure deposcit, ut eius in terris memoria per-
 maneat diuturna: & si fieri possit, sempiterna: quem ad meliora regna rex
 transtulit immortalis. CA. XVIII.

o Tto. II. patri filius succedit in regno & Imperio: immo iam uiuē-
 ti, & regnāti, & imperāti, ut uoluit, accessit, decedenti autē patri so-
 lus succedit: nam frater Ludolphus natu maior, iamdudum con-
 cessit in fata. Hēricus autē Bauarorū dux, frater patruelis huius Imperato-
 ris, nonnihil rebellionis ostēdit Imperatori: & usq; ad arma dissensio pro-
 cessit: sed edomitus malis, cessit Ottoni, ac in ius eius nihil repugnans con-
 cessit. Inde Imperator cōuertit arma in Wandalos, qui Ottoni. I. uita fun-
 cto cornua erexerunt: ut fieri solet semper motus initio nouorū ubiq; re-
 gnorū: Sed didicerūt malo suo non temnere diuos: Superueniēs enim re-
 bellibus, motus eorū cōpressit: coegitq; dicto parere. Hæc fuere initia no-

ui in Germania regis. Deinde sup Lotharingie regno (quod Gallici Scri-
 prores uocant Aultrasiã, ex Germania mendicato uocabulo, q̄ in orientē
 uergit a Gallijs: ducat⁹ quoq; Metensis nōnunq̄ inscribit: sed iam p̄cua-
 luit consuetudo, & obtinuit, ut Lotharingia appellet⁹) Imperatori cum re-
 ge Francie Lothario fuit cōtentio. Erat Lotharius Gerberge fili⁹: ea fuit
 germana Ottonis. I. Igit̄ cōsobrini Otto Impator & Lothari⁹ rex Fran-
 cie, de Lotharingia arma sumplerūt. Prior Lotharius, cum Otto necdum
 quicq̄ moliret, pacato agmine uenit Aquisgranū: cum Impator nihil ho-
 stile prospiciens, ibi cum cōiuge moraret⁹: Capit̄ de repente urbs tota. Im-
 perator cum familia uix elabit⁹: Ad p̄cā sparguntur milites Franci: acer-
 uatiscq; omnibus, que uel de apparatu Imperatoris, aut uniuersa urbe pos-
 sent corradere, exaturati redeunt in Franciam: quem non longo interpo-
 sito tempore Imperator Otto cum magnis copijs insequit⁹: Castra e cōspe-
 ctu Lutecię Parisiorū ponit: Fit eruptio a ciuib⁹: cōserunt manus, cadunt
 utrinq; nōnulli: inter alios nepos Imperatoris, Suburbia ciuitatis exaspe-
 ratus Otto incendit. Nec morat⁹ Lotharius, cū Hugone Magno, & Heri-
 rico duce Burgundie hostē ad usq; Isaram fluuiū insequi: ubi atrocissima
 instituta pugna, tam multis utrinq; occisorū cadauerib⁹ riuus oppletur: ut
 a cōsueto fluxu Isara impedit⁹, in agros sese effunderet. Hoc tam cruentū
 bellum, inter sanguine cōiunctissimos, mirū quomodo tam acerbū conti-
 gerit⁹: Erant enim Lothari⁹ & Hugo ex geminis Ottonis. I. sororib⁹ nati,
 hui⁹ secūdi cōsobrini. Sed quid nō cogit habēdi amor⁹: qui charissimos
 inuicē sepe fratres cōmisit. Pacatis demū regibus, Aultrasiã, cui⁹ causa bel-
 lum gerebat⁹, Ottoni Lothari⁹, reclamantib⁹ multis regni proceribus de
 Francia permisit: repugnāte etiã Hugone Abbate, qui inde accepta occa-
 sione, regnū quesituit & occupauit. Nam Lotharius nō inde diu cōcessit
 in fata. Appellatus est autē Hugo per contumeliã cognomento Abbas q̄
 se rebus monasteriorū, quas plures illis esse q̄ opus uideri dixit, implicuit,
 seipsum Abbatē appellans.

CA. XIX.

Vtulit autē Otto ex cōiuge filiū Ottonē, & tres filias: quarū una
 s in Gandershem, altera in Quedlenborg p̄sidentū accepere: ma-
 lentes in uirginea puritate seruire Deo, q̄ tyrānidi seruire marito-
 rum. Frequentes autē sententię sue, & quas imitarent⁹ sui generis authores,
 plurimas, & que illarū sequūtę sunt exemplū, habuere crebriores. Tertia,
 cum esset inter sacras uirgines in Ratispona, incertū habēs quid sequerēt,
 rapta est ab Vdalrico Bohemie duce, qui illā coniugē deposcebat. Pater
 exempli pernitiē detestatus, simul iniuriã reputans atrocissimā: q̄ auderet
 uir barbarus in Imperatorē Romanū hoc, q̄d priuati in priuatū sine sum-
 mo scelere non cōmitterent, armauit ingentes copias, & sequutus raptorē
 in prouinciã eius, igne & ferro cuncta uastabat, fcedabatq;. Occurrerunt
 Bohemi uim prohibitori: Cedunt misere: Ipse Vdalric⁹ ad interiora pro-
 uincię perueniēs, raptā orabat, ut se intetponeret, patrē exorans: ut generū
 non degenerē dignaret⁹ agnoscere: non indecorē futurū regno, modo pri-
 mēpiacula culpę remittat. Puella ad patrē progressa exorabat, iram possē

ret: se, qñ ita uisum superis, Vdalrico permetteret uxorem. Venit sub aspectum dux ipse, & genibus prouolutus, ueniãq; precatus, impetrauit. Hoc tempore idem Otto reliquias diui Stephani ex Italia pductas, in ecclesiã Halberstadensem ad honorẽ beati martyris ibi patroni, deceter iussit collocari. Interea orit̃ grauis inter fratruales simulas, Ottonẽ Imperatorẽ, & Henricũ ducem Bauarię, Imperator, submissis qui rem per insidias agerẽt capi iussit Hẽricũ, & aliq̃diu captũ tenuit. Wãdali quoq; ne quid deesset turbationis, quos pater Otto imperata facere coegit per sua tẽpora, nunc rebellarunt: in quos Cæsar armauit Saxones suos, & ad internecionẽ obuios cecidit. Ingens multitudo, pstrata memorat̃, triginta millia septingenti. Qua uictoria exhilarat̃ Imperator, ueniã dabat fratrueli, laxans uincula eius: ut in reliquũ tempus illum haberet obsequentiore. Ferunt nõnulli, quod apud me fidẽ tenuem habet, hunc Ottonẽ tributo adẽgisse Lombardos: ut quotannis persoluerent Imperatori tributi nomine libras auri ducentas. Id aurũ fertur collegisse Wilhelmus archiepũs Moguntiñ Imperatoris huius germanus frater, annis tribus cõtinuatis. Inde conflata crucẽ aureã, qua cõdecorauerit usq; hodie ecclesiã Padeburneñ. Primũ: quis credat auri talẽta pontifici permissa: deinde in crucẽ cõflata: Demũ, quod est omniũ alienissimũ, in longinquam ecclesiã, & sua minorẽ esse ea dona collata quis feret?

CA. XX.

Interea Imperatores Cõstãtinopolitani, nullo affinitatis ad Ottonem habito respectu: cum intelligerent Ottonẽ grauissimo in Francia bello implicari, unde se non facile explicaret: cõstituerũt prouincias, quas de Italia Nicephorianis temporib; amiserũt recuperare. Otto uero, posteaq; Lotharingiã receptã, iniuriaq; apud Aquisgranũ acceptas ultus esset, pacẽq; cum Lothario rege firmauisset, ueniens in Italiam, & uxore secum ducẽs Theophaniã, Tauresienses attigit, qñ de leuiorum suorũ impetu certior est factus. Tradunt nõnulli scriptores Ottonem priusq; in Græcos duceret, copijs Hadriatico traductis, Sclauoniã ac Dalmatiam inualisse, magnaq; in illis regionibus Græcorũ presidio destitutis, rerum præda, & mortaliũ cede cõmissa, Romã se contulisse: Eo cum peruenisset, repentino tumultuarioq; delectu per omnes Italię regiones, ingentes copias coactas, ad diem cõuenire iussit: & cum Germanorũ, Gallorum, Lombardorũ, & aliorum Italię populorũ, immenso exercitu Roma profectus, prima ad Beneuentũ cepit statua: Quo cum Romanorũ copie peruenissent, datas quoq; a Beneuentanis, Capuanis, Neapolitanis, & Salernitanis turmas, in ordinẽ præmitti curauit regionũ gnaros facto postea agmine profectus, non prius quadrato exercitu cepit incedere, q̃ Apuliam est ingressus. Apud Basentellũ exercit̃ hostiles sunt obuiam tacti. Ibi instituta pugna, Græci Impatores, Saracenos multos habuere cõductos: & cum pugna confereretur, primi Romani, & deinde Beneuentani, signa deseruere, nulla ui hostiles uultus ferre potentes. O uiuidã illam quondã priscorum Romanorũ uirtutem: O nomen speciosum in umbra: Horum fuga, conspecta, cæterorum frægit animos. Saraceni, Græciq; grauiores

inde incubuerunt, donec fusę dissipateq; sunt omnes Imperatoris Ottonis copię. Quo in prelio occisis pene ad internecionę legionibus, & Roman^o Imperator, & omnis Italia neruos omnes ita amisit, ut facile Grecis & barbaris fuerit, si uictoria uti sciuisent, Roma omnique Italia potiri. Hęc est illa colluuió mollissimar; gentiũ. Quę si longe paucioribus ex Germania copijs fret^o fuisset Impator, nõ hoc Imperij detrimentũ cum dedecore incurrisset: indubitata uictoriã, ut semper alias maiores sui, ipseq; reportasset. Emolliuit iam Italos clemētia cœli, postq; ille ab alto prominens fauor numinũ subtractus abcessit. Otto Imperator fugiens, cum repente ad littus scaphe se cõmisisset, a piratis quis esset ignoratibus intercept^o est, inq; Siciliã perductus: sed ibi agnitus, sese Siculis, ingēti promissa pecunia, liberari, Romãq; perduci optauit, obtinuitq;: & de piratis sumptũ est a Siculis suppliciũ. Cum Romã peruenisset Otto, perquirendis contrahēdisq; fracti exercitus sui reliquijs diligenter operã impendit: Et quia copiar; presidio destitutus, in desertores signor; Romanos animaduertere non audebat, iram in Beneuentanos exercuit: etenim integris, qui turpi fuga prolapsi in urbē redierant, cæteros addens Romanos qui arma ferre potuerũt, tanq; hosti aliquo in loco se oppositurus, simul cum reducibus ex cõflictu eduxit: & Beneuentanos adortus imparatos & nihil tale timētes, urbē cœpit, spoliauit, incēdit: perq; eam occasionē asportatas diui Bartholomei reliquias Romam in insula Iouis primo dicta, & postea Licaonia locatas ferunt. Ottonē Beneuento deleta, in urbē Romã reuersum, nihil preterea rerum nõnulli tradũt pegisse: Inq; decimũ usq; añũ post patrē tenuit Imperium: & morbo ex labore contracto, accedente graui ignominia, quã etiã Imperatrix fertur auxisse, cum uicto illuderet, diem suum obiit Romę: honorato conditus sepulchro apud sanctum Petrum: Anno post natũ Christum nongentesimo octogesimo quarto.

CA. XXI.

Vnt authores qui hunc Ottonē cum in Italia esset, Saracenicq; in mari digrassarētur, populātes omnē Christianã ditionē, armasse non cõtemnendã classē, & obuiũ hostibus profectũ, man^o conseruisse cum illis: tantũq; sanguinis esse fusum, ut decoloratũ inde magna parte mare cerneret: sed ipsum cum toxico uenenatoq; telo percussum, semper uuln^o ad mortē usq; habuisse: nec enim multo post tēpore in fata concessisse. Fine autem Ottonis. II. ex more celebrato, Germani proceres, qui tum Romę frequentes aderāt, de successoris electione agere cœperũt: Variantibusq; inter eos sentētijs, aliq; Henricũ Bauarię ducē, itidem de sanguine Saxonũ, fratre Ottonis Henrico natũ: cuius etiã filius insequut^o est Ottonem. III. Imperio præficere uoluerunt: q; tempora maligna uirũ deposcerent: insolentia Saracenor;, & superbia Grecor; uehemēter de nouissima uictoria in Ottonē adaucta. Alij uero non discedendũ putauerunt ab recta Ottonũ linea: merito, ac recordatione. I. Ottonis Imperatoris optimi. Non defuerũt Romani ciues, qui resumēdũ a Romanis Imperiũ, nec diuius exteris regibus permittendũ censuerunt: Si non habeat urbs Roma qui sine inuidia possideat, petendũ aliquem ex Italię principibus. Inter

huius autē sententiæ authores uehemētissimus incūbebat Crescētius Numentanus. Cum uero ea primū secretis in conuētibus sunt dici cepta, deinde per uicos & compita palam sunt elata, perterriti proceres Germani, in Ottonem, III, secundi filium consenserunt. CA. XXII.

¶ Tto, III, secūdi filius, primi nepos, procerū, qui tum Romæ erāt, o consensu Imperator creat. Henricus Bauarię dux intellecta Imperatoris morte, puerū Ottonē in Germania agentē, qualicūq; occasione in suā accepit potestātē, quo paratior illi uia maneret ad Imperiū perueniendi: Sed principes de manu illius puerū extraxere. Interea Lotharius rex Francorū etsi ante Lotharingiā abnuisset, eamq; perpetuo Ottoni & successorib⁹ permisisset, audita tñ Ottonis, II, morte, ad eam recuperandā contēdit: quo fratri Karolo dignū se principatū conferret: Viridunum cœpit, & eius urbis comitē in suā redegit potestatem, ultra etiā processurus: Cum tñ uideret totius Imperij uires sibi intentari, facile reddidit que cœpit. De regno autē Francorū per ea tempora magna contētio fuit, cum Karol⁹ Lotharij defuncti frater illud peteret, & Hugo Parisiorū comes cognomēto Magnus, & item Abbas illud sibi uēdicaret. Erāt ambo ut dixim⁹, sororib⁹ Ottonis, I, pgeniti: Sed tum Hugoni regnū cessit: & post illū filio eius Roberto: sic primū egrediēs lineā Karoli Magni, in qua supra ducentos annos permāsit. Otto autē puer cum proceribus, reb⁹ Germanię cōponendis annis undecim intenderat: ut interim robustiore etate accedēte, par magnis in Italia rebus gerēdis posset uideri. Quo tempore Crescentius Numentanus consulē se titulo preferēs, urbis dominiū in suā traducere curauit potestātē: Qui obsequentē sibi minus q̄ uoluisset pontificem Iohannē, XV, in eam dignitatis salutisq; desperationem adduxit, ut urbe secedēs, in Hetruriā se reciperet. Eo pōtifex cum uenisset, animis per uite securitatē resumptis, Ottonē, III, Imperatorē per nūcios literasq; orare cœperat, ut Sedi apostolicę, & oppresse urbi Romę opem debitā afferret. Id uero cum rescisset Crescentius, pontificis agnatos consanguineosq;, & quosq; amicos mittens oratores, apud illū peruicit ut Romā rediret: impleuitq; factas pollicitationes pontifici Crescentius: q̄ illi Romę appropinquanti, cum senatu magistratibusq; & honoratis quibusq; obuius in faciē cernuus pedes osculat⁹ ett: Introductū positūq; in sedē semp ueneratione debita est prosequut⁹. Eius Iohānis anno pontificat⁹ nono, Ottonē, III, in Italiā primum uenisse, & a Crescentio Numentano ceterisq; Romanis summa cum obedientia admissum in urbem fuisse, tradunt Italici scriptores: eratq; is regni ipsius Vndecimus. CA. XXIII.

¶ Vo tempore in inferiori Saxonia Hermannus dux ab Ottone, I, q̄ ad Albim cōstitutus, diem snū obiit, annis & uirtutibus plenus: qui nobilitatē primus in suā intulit familiā, relicto filio Bennone uirtutum suarū imitatore, & ditionis promeritę iusto successore: qui accepta uxore principis, ut ferūt, Stetinēsis filia, bono patre non degener fili⁹, dignus habebat. Mirū uero cum per id tempus omnis illa Wandalarum prouincia idolis seruiert, Christianū principē ex gentilitate inisse conu-

biunt. Potuit hoc suggerere pietas, ut ad Christianismū flecteret affinem suū: Potuit etiā tum ad tēpus Christi iugū gens illa ab Ottone perdomita, pferre, quod postea reiecerit. Verū ex illa qualicūq; cōiuge sustulit filios Brunonē, Bernhardū, Thietmarū: Bruno in teneris decessit: Bernhardus ducatū post patrē administrauit, Thietmarus comitatū: Illū arbitror Transalbinū quē uocant Stormarię: cui cōtermina est Holfatia cū Thietmaris. Quę tres ditiones sine cōtrouersia ab omni retro memoria semper Saxonibus paruerūt: Nam cum Wedekindo duce cōcurrerat in ea ditione, ut diximus, Albion: & post illū Karolus Magnus præfecit quēdam Ottonē: post quē non aliū legimus præsidē, præter hunc Thietmarū comitem, Bernardi ducis fratrem. Adaldagus quoq; Hamburgēsis pontifex ad hæc usq; tēpora peruenit: uir grandęuus, & qui per annos quinquaginta trium Ottonū Imperatorū curias sequerēt, cancellariā administrauit, & multa, quę extant, Imperatorū nominibus Decreta & Cōstitutiones conæperit. Florebāt res plurimū Saxonię: nam Imperatores late dñantes, & frequētius in Italia diuersati, nullis eam impensis grauioribus onerabant. Sedit tñ aliquādiu Otto, III. prius q̄ in Italiā ascenderet, in Wildeshusen: ibiq; Pręcepta fecit, Cōstituta edidit: ut intelligerēt qui in extremo essent Imperij limite, se quoq; Imperatoribus suis curę esse. Tribuit hoc memorię primorū in Christianismo principū Saxonię memorię: qui, ut supra ostēdim⁹, ibi uixerāt & mortui sunt: Effecit quoq; hoc grādeuī senis dñi Adaldagi archiepiscopi instantia, ut uisendū aliqñ subditis præberet Imperatorē: quo magis eos in fide & obediētia cōtineret. XXIII.

Vamprimū uero Imperator Otto Italiā pertrāsīs Romā attigit, q̄ duces Capuanos Beneuētanosq; Romanis obluētates, armis cōegit imperata facere. Sed tum Iohānes, qui Ottonem uocauerat, uiuendi finē fecit: Nec ulla accidit, sicut fieri semper fere assolet, cleri populiq; dissensio in deligendo pontifice: q̄ Otto Imperator Gregoriū, V. sibi ex Saxonū gente propinquū, iussit, obtinuitq; pontificē declarari: a quo breui post Imperij benedictionē diademacq; accepit: Eiusq; facti celebritate finita, Otto Imperator archangeli Michaelis ædem quę est in Gargano monte, uotis se exolutur⁹ quę pridē emiserat inuisit: Inde Romā reuersus, breui se contulit in Germaniā. Tulerāt iniquo animo Romani, pontificis per metū factā creationē: nec id dissimulare poterat ferox, sed ad bella mollis, populus. Quare uix dum Italia excesserat Otto, per Gallias in Germaniā accessurus, cum pontifex Gregorius minis & maledictis exterrit⁹, ac magis (ut putant Italici) q̄ debuit animo cōsternatus, urbe clam excessit: Et cū Iohānis prædecessoris sui exēplo aliq̄diu in Hetruria consedisset, nec illū populus Romanus supplex reuocaret, Ottonē, III. adiit in Germania sedentē. Intellexerūt uero tunc Romani, q̄ ea cōcitus indignitate Imperator Romā furens rediret: quāobrē rei suæ uiribus multomin⁹ q̄ oportuerit perpensis, temerariū cōepere consiliū: Etenim Crescentiū curantē, & ut alij uolunt, recusantē, incōditis clamoribus consulē creauerūt: permitta illi potestate; ut, ne quid res Romana pateretur detrimētī, provideret. Isq;

Iohannē quendā Græcum, episcopū Placentinū, literis ornatissimū, & ut alij scribunt, pecunijs affluentē, Romanū pontificē declarauit: Estq; hic Iohannes, quē alij nō legitime electū, supprimūt: Alij. XVI. aut. XVII. inscribunt. Crescētius inde futuris prospiciēs, quæ timerent ab Imperatore, periculis, muros urbis portasq; instaurauit: & moli Hadriani, castella sancti Angeli appellato, tot tantaq; addidit munitiones, ut postea semper, & usq; ad hęc tempora arx Crescētij, & crebrius q̄ sancti Angeli appellaret. Venit interim Otto Imperator, & magnis fretus quas adduxerat copijs, urbē pene in circuitu obsedit. Tum uero populus furoris, quē creādo consili ostenderat, oblitus, pacem misericordiāq; Imperatoris supplex orauit: Et cū impetrasset, patētibus etiā Crescentij iussu portis, Germani admissi sunt. Tunc & Iohānes pontifex presidij simul & cōsiliij inops, cū Crescentio se in munitissimā sancti Angeli arcē abdiderunt: de qua aliquandiu ab oppugnationibus paruo negotio sunt tutati. Cuncq; obsidionē oppugnationēq; lōgo duraturā tēpore non magis Germani q̄ æmuli simul & perfidi ciues ostenderēt, dolo uictus fert Crescentius, quē nulla uis superatura uidebat: Spe enim salutis data, ambo ut ad Imperatorem irent, exeūtes medio itinere intercipiunt: & Crescentius quidē captus, Iohānes oculis est orbatus. Crescentius iumēto auersus imponit, & urbe circumuehitur: postea eum ludibrio eius exaturati, confodiunt. CA. XXV.

Gregorius ad undecimū quo abfuerat mensem restitutus, acerrimam de accepta a Romanis iniuria ultionē sumpsit: Paulo enim post q̄ redierat, eam fecit de Imperatoris electione sanctionē, quā hucusq; per annos iam quingētos seruatā uidemus: Solis licere Germanis qui inde electores sint dicti, principem deligere: qui Cæsar tunc & Romanorū rex dictus, si a Romano pontifice coronabit, Imperator Augustus appellet: Sintq; hi electores, Moguntinus, Treuerēsis, Coloniensis archiepiscopi: Palatinus Reni comes, Dux Saxonix, Marchio Brandēburgensis, Rex Bohæmię. Distincta sunt aut̄ inter eos officia, ut tres archiepiscopi sint ipsius Imperij cancellarij: primus per Germaniā, secundus per Galliam, tertio per Italiā. Marchio camerarius, Comes dapifer, Dux portitorensis, Rex Bohæmię pincerna. Sed ista magis discreuit Karolus. III. q̄ sint initio cōstituta: adiecitq; regem Bohæmię. Otto autē Imperator Romę agens, cum de statu regni disponderet, in contemptū uenit Romanorū: obsidetunt enim illū in palatio, milites quosdā illius occiderūt: uix astu & ingenio Hērici ducis Bauarię educit̄ pactionibus simulatis. Romani per ætatē illā, inualidus ad arma populus, & tñ ingenio uarius & inconstāttimus, semper res nouas moliebant: faciles ad inchoata, impotentes ad exequendū. Ottonē uero tūc in Germaniā redijisse multi tradunt. Gregoriū uero statim post Impatoris abitū diē suū clausisse. Poterat hoc nō dubijs argumētis ante cognoscere, Papā Saxonē nō diu uicturū inter osos Italos: qui nō tam uite reddēdæ q̄ adimēdę sunt magistri. Interim Saxonia, & ei cōtermina Wādalia, pace trāquilla gaudebat: per Wādaliā ecclesie instauratę, cōstructa monasteria, & fides Christi excreuit. XXVI.

Ic Otto, III. coniugē habuit Mariā, filiā regis Arragonū, scēmi-
h nam sibi non satis, ut ferunt, temperantē. Iniecit oculos cuidā no-
 bili, quē uocauit in amplexus. Horruit ille crimē, & quib⁹ potuit
 uerbis se de manu scēmine excussit. Contempta uertit in furorē: & crimē
 quod cōcooperat uertit in innoxiiū: accusans illū apud Cæsarē, de pertenta
 ta ab illo sua pudicitia. Facile Cæsar credidit (ut sunt mariti in zelotypiam
 procliu) iussit mox uinciri accusatū, & gladio cēdi. Ille moriturus inno-
 centiam suam Deo cōmendabat: uxoriq; questus, cum lachrymis ibat ad
 mortē. Caput uiri coniūx rapit & amplectit, nemine obluctante, q̄ iusto
 dolore torqueret: Obseruabat deinde Cæsarē pro tribunali sedentē, & ac-
 currens acclamabat, scēmineo ululatu postulans de iniusta & iniquissima
 oppressione iudiciū: Cūq; miserabiliter eiularet, uersus in eam Cæsar ait:
 Quis te mulier tātopere lesit: quis oppressit? Tu, inquit illa o Cæsar: & pig-
 sto in mediū capite, Hunc, inquit, mihi uirū per summā iniusticiā abstuli-
 sti: & in promptu tenens ferrū ignitum, in cōspectu omniū pertulit illesa:
 Q; inquit, ego immunis sum ab igne, tam erat maritus a crimine quod
 imputabat. Stupuere qui aderant: nam & in memoriā reduxere qui uide-
 rant, lac pro cuore profluere, cum miles ille gladio cederet. Cæsar miratus,
 ubi rem diligētius perquirat, reperit ab Imperatrice per calumniā accusatū
 innoxiiū uirū: & zelans pro iusticia, reginā iussit cōcremari: Secq; qui præci-
 pirasset sententiā, magno ære mulctauit: rependens mulieri pro morte uiri
 aliquot arces. Nec poterat diu occisor cōsolationē accipere: q̄ seipsum de
 præcipitato iudicio seuerissime damnaret. Nec multo post tempore, iterū
 Romā, incertū quibus ex causis, proficiscit. Romani uero ab illo a senten-
 tia sua per uim deiecti, imperata facere adigebant. Igitur quē armis supe-
 rare non poterant, alio genere perditionis intentato, subuertere contende-
 bant. Vxor quondā Crescētij, mulier procax, Imperatoris in se animū pel-
 lexit: & perinde misso poculo, nescio in quos usus ut prætenderat cōfecto,
 Imperatorē ueneno extinxit. Mortu⁹ est ergo Imperator Rome: sed cada-
 uer exectis uisceribus, ut imputribile maneret, reductū est in Germaniā.
 Mirū hic silentiū de millesimo Christi anno, nulla solēnitate, quod sit scri-
 ptum peracta: ut ad exemplū saltem ueterū Romanorū seculares ludi, qui
 in cētesimo quoq; urbis āno exhibebant, tum solēniter legunt pacti. Nā
 millesim⁹ urbis annus sub Philippis Imperatorib⁹ multiplici pompa est ce-
 lebratus. Millesim⁹ aut Christianę salutis annus, toto silentio dilabit, sub
 pontificio Siluestri, II, & Imperio Ottonis, III. Iubile⁹ aut ānus necdū ue-
 nerat in mentē pontificib⁹: ut eo instituto quo præsens quingētesim⁹ post
 mille peragit, celebraret. Bonifaci⁹, VIII. āno tricētesimo post millesimū
 primus illū instituit: Vtinā solius pietatis gratia. Sed hic fuit exit⁹ Ottonū
 triū, ex quibus tertiū, Italici nōnulli magnę tyrannidi inscribūt, q̄ Roma-
 nis rebellantib⁹ nō cesserit, neq; pepererit. CA. XXVII.

h Enricus Bauarus, Ottonis, I. ex fratre Hērico nepos, origine Sa-
 xo, etsi principatū teneat Bauarię, prim⁹ ab Electorib⁹ in uim no-
 uę Constitutionis electus & assumptus est Imperator, anno post

mille secundo. Nam Henricus frater Magni Ottonis genuit Henricū & Brunonē filios. Henricus patri succedit in Bauaria. Bruno rediit in Saxoniam, & ibi parte ditionis illi permiffa, tenuit Meluerode & Hogeworde, titulūq; fumpfit, ut marchio Saxonie diceret: qñ titulum ducat⁹ Saxonie teneret Hermā⁹ & filij ei⁹. Hic Bruno genuit filiū Brunonē: qui ex relicta Lupoldi ducis Sueuie, que erat filia principis de Werle, & peruenit postea ad nuptias Cōradi Imp̄atoris, Bruno, inquam secundus ex hac cōiuge genuit Ludolphū marchionē Saxonie. Erat per idē temp⁹ & alius marchio Saxonie, Egbertus, qui magno studio cōtendit post .III. Ottonem ad Imperium, sed frustratur diligentia Bēnonis ducis Saxonie, & Luderi comitis fratris ei⁹. Inter iurgia dixisse ferūt Egbertum Ludero: Quid sibi tam acriter in prouectione restitiffet: Illumq; respondisse: Ex quatuor rotis ad currum, uix illi fuisse unam. Processit ea res in id discordie: ut ab illis fratribus Egbertus opprimeret. Qui cum sine herede decederet, trāsiit marchionatus eius ad primū Brunonē Henrici Imperatoris patrum. Creuit aut posterorū hui⁹ Brunonis potentia, q̄ Otto. III. nullo relicto filio decessit. Succedere aut & desumpere perinde iīdem marchiones uetera Saxonie arma, candidū equi pullū: Nam Egbertus p̄ferebat geminos in erectos leones. Hic ergo Henricus Henrici filius, & Henrici primi nepos, qui frater german⁹ primi Ottonis, primus per electionem eorū principum, quos cum Gregorio .V. decreuit, designauitq; Otto tertius, peruenit ad Imperium, quod fœliciter gessit. CA. XXVIII.

Ed electio illius cōtrouersia non caruit. Nam cum ab Heriberto Colonienfi archiepiscopo, ex cuius ore ceteri pendere uiderent, insignia Imperialia, quæ initio pauca fuere, adaucta per tempus, non nisi magno labore assequeret, a Willegiso Mogūtino archiepiscopo est cōsequut⁹, uir singularis prudentie, fortitudinis, & religionis. Et quis Imperio dignissimus haberetur, cōtradictores tamē habuit ex regni proceribus: quib⁹ bello cōgressus, illos ad obedientiā reduxit. Inter primos, quos diximus, rebellātes, erat Egbertus Saxonie marchio: sed ille cecidit sub duce Saxonie Bēnone, & fratre ei⁹ Ludero. Hēric⁹ aut. XII. ānis p̄erat regno priusq; pontificiā benedictionē postularet. Bohœmia etiā tum tumultuari uisa est, & ideo in eam Henric⁹ rex duxit, armis illā redigēs in obedientiā. Dux tum p̄erat genti, & hoc titulo ad electionem orditur admissus, si tamē initio inter electores fuit. Nam sunt qui arbitrant illum regē adiectū denuo electorib⁹ per Karolū. III. in Aurea bulla: qui ab initio ducē aiūt inter alios nominatū. Inter electores nouissimū dicūt cōstitutum. Inde uero cum principat⁹ erigeretur in regnū, priorē electurę dignitatem non amisit, sed locū suū seruauit: alioqui inter seculares electores locum haberet primū, quē nūc tribuūt ei nouissimū. In Wandalia tñ nostra ostendimus, ducē Bohœmie per unū ex Ottonibus regē sublimatum: quę res testificatur initio Bohœmię principē inter electores non fuisse: alioqui primus numeraret. Sed quisquis illa etate fuit, uel rex, uel dux Bohœmie, factę electioni de Henrico tum se obiecit, & rebellionē osten-

dit. Mira temporis incuria, quod res preclaras non miserint in literas. Wanda-
 liam quoque in principio sui regni Henricus oppugnauit: eam credo, que nunc
 Polonia est. Nam & illa genti, & lingue annuerat: quibus in prouincijs,
 & uicina Prussia, tum sancti pontifices operam predicationis impenderunt.
 Sanctus Adalbertus Pragensis, quem paulo ante hanc etatem Prussi, gens
 effera, trucidarunt: & nunc Bruno episcopus multis supplicijs afficitur: ita
 ut truncatus manibus pedibusque, preciosus domino martyr consecratur. Per que
 etiam tempora, Henricus rex, cum prolem nec haberet, nec habere contem-
 deret, qui cum Cunnigunda regina, in sanctimonia, & thori mundicia ui-
 ueret, Christum sibi constituit heredem relinquere: Nam Haburgensium prin-
 cipus erexit & dotauit episcopatum, in quo constructa solenni ecclesia, nunc
 ipse cum coniuge quiescit, Euerhardum autem uirum precipuum, eo loci
 ordinari curauit episcopum.

CA. XXIX.

Ut Christi religionem propagaret, Gislam sororem suam Ungarorum
 principi dedit coniugem: hoc auguratus, hoc preuidens, hoc etiam
 curans, quod euenit: ut optima femina Christo uirum suum lucrata-
 retur, & ut omne perinde regnum sequeretur regem suum. Itaque baptisato prin-
 cipe, quo in sacro fonte nomen Stephani induit, adeo in religione profecit
 gens illa: ut regem illum inter sanctos ecclesia assumptum denumeret, clarescen-
 tibus miraculis, & prodentibus uite sanctitatem. Quo etiam tempore Benno
 dux inferioris Saxonie, filius Hermanni, in ea ditioe secundus, migravit e-
 uita: & frater eius Luderus comes, breui sequutus est illum: cuius uxor Em-
 ma, locupletis in patrimonio consistens, multa bona contulit in ecclesiam Bre-
 mensis: Et extat usque hodie insignis illi femine de multis bonis inextin-
 guibilis memoria: inter alia, que donauit, auri & argenti & lapidum precio-
 rum donaria. Fere ciuibus permisisse pratium, non longe ab urbe feracissimum:
 cuius usque hodie illa precipua est indulgentia: ut nullis ibi pecora muscis,
 nullis scabronibus, aut uespis, uexentur. Id referunt in merita eiusdem uenerabi-
 lis Emme. Que res argumeto est, si mulier ibi patrimoniū haberet ad ur-
 bem, fuisse principatum & comitatum in ditioe Bremensis districtus, ut non
 omnes tunc, ut modo, pagus seruiret ecclesie. Luderum uero maritum eius Her-
 manni ducis filium, Bennonis fratrem, quem comitem annales referunt, sed distri-
 ctum eius non signant, Transalbinam tenuisse prouinciam coniecto, que nunc
 Stormaria, Holsatia, Thietmarsia est: Cui etiam si tum Stadensis comitatus ut
 postea, fuerit coniunctus, non enuncio: Sed ex rebus coniecto, quod in amplissima di-
 tione fratres, non tam iniquam fecerint partitionem, quin fratri Ludero comi-
 ti plurima ditio, puenerit: que si tum erat Transalbina, non magnam debet ha-
 beri, si illi, ut postea, comitatus Stadensis iungeretur: quod idcirco dixerim:
 ut aliquam illorum temporum memoriam e tenebris in lucem uedicarem. XXX.

Ernhardus inferioris Saxonie dux, nepos Hermanni, ausus Impe-
 ratori Henrico rebellare, turbauit uicinas ecclesias Saxonie. Ex il-
 lo enim tempore, quo ille post patrem Bennonem gubernacula susce-
 pit, nunquam pax inter archiepiscopum Vnwanum, qui tum preerat, & ducem extitit:
 Illo pro rege & ecclesia partes interponente: Duce autem pro suarum amplifi-

catione rerum agēte. Hęc emulatio dum prius occulta esset, ex hoc tempo-
 re uires accepit, & creuit in immēsum. Bernhardus dux, tam auitę humi-
 litatis, q̄ paterne religionis oblitus, primo quidē gentē Winulorū (Wan-
 dalorum ea pars fuit) per auariciā opprimens, ad necessitatē resumendi pa-
 ganismi coggit. Deinde per superbiā beneficiorū immemor, totā secum ad
 rebellandum Cēsari mouit Saxoniam. Nouissime insurgens in Christum,
 ecclesias oppugnauit, præcipue Bremensem, quę & ditior erat eo tempore
 ceteris: & Hamburgēsem, quę remotior uidebatur a manu Imperatoris.
 Huius autē impetū uiri Vnwanus taliter sua magnitudine animi fregit: ut
 præ pudore sapientię & libertatis episcopi, dux, cui ante aduersat⁹ est, dein-
 cept cōgeret̄ beneuolus esse ad omnia. Ergo audito Vnwanū pōtificis cō-
 silio, rebellis tandē est flexus princeps. Scaldinborg supplex Henrico Cēsari
 dedit manus Vnwanō interueniente Wandalis tributo subactis, pacē
 reddidit Transalbinis, & ecclesię Hamburgēsi: Ad cuius instaurationem
 Vnwanus post Wandalicā cladē, ciuitatē & ecclesiā fecit nouam: Simul
 ex singulis cōgregationibus suis, quę uirore essent, tres eligens fratres, ut
 simul duodecim fierēt, qui in Hamburgo canonica degerēt cōuersione,
 populum ab idololatriā reuocantes errore. Ordinauit etiā in Wandaliā,
 mortuo Reginberto, ex fratrib⁹ Hāburgensis ecclesię Bennonem, uirum
 prudentem, qui in Aldēburgo multū attulit prædicationis in populo fru-
 ctum. Per idem tempus, Henric⁹ rex Bābergēsem ecclesiā illustrauit, duo
 addens monasteria. In monte quidē sancti Michaelis, & ab altero latere
 ecclesię, in honorē diui Stephani iussit cōsecrari cœnobium: Conuertens
 ad honorem immortalis Dei, quod alius in superbiam filiorū erigendā cō-
 uertisset. Cunnegūdis regina ad hęc mirabili zelo cooperatur, preparans
 sibi in terra amicos pauperes, qui se recipiāt in ęterna dei tabernacula: Ec-
 clesię & monasterijs abūde in prædijs est prouisum. Erat Theoderic⁹ Me-
 tensium episcopus Cunnegūdis frater, filij Sifridi comitis Palatini de Re-
 no, qui largitatē sororis liuentibus oculis perspiceret, regemq; aliqñ desu-
 per cōuenit, q̄ patrimonium cōiugis ita in ecclesiā pateretur abalienari: Sed
 obsurduit rex ad eas obiurgationes: miratus q̄ uir ecclesiasticus, ecclesię
 incrementis inuideret. Tanta autē incensus est episcopus ob eam rem indi-
 gnatione, ut hostiles animos ostēderet in regē, & ad hostilia puenit agen-
 da. Duxit in eum rex, & damna, ut fieri solet, damnis cōpensans, eo perdu-
 xit episcopum, ut facile cōquiesceret.

CA. XXXI.

Vm autē teneret Ottonū prædecessorū suorū opere Lotharingiā
 c rex Hēric⁹, Flādrēsis comes Balduin⁹. IIII, cognomēto Pulchra
 barba, qui filiā teneret Giseberti ducis Lotharingię, arcem Va-
 lentianas præcipuā in eo regno inuaserat. Hēric⁹ autē rex in eum duxit co-
 pias, & eam, ut recuperaret, obsedit: & diu casso labore desudans, cum ar-
 cem munitissimā non caperet, ab ea flexus, arcē Gandauī in Flandria cir-
 cumfedit, & populata terra, aliq̄t primores in Flādria cœpit, intraq; Tor-
 nacum recondit. Vnde territus Balduin⁹, Henrico regi satisfecit, & Valen-
 tianas reddidit; datisq; obsidibus cum sacramento fidelitatis man⁹ illi des-

dit. Imperator suorum suasionem inductus, Valencianas ipsi Balduino in feudum reddidit: ut inde seruiret Imperio, & ad omnia bella uocaretur, cum certo militum presidio adesset. Post etiam illi Walacras simili pacto tradidit. Sic pace composita, comes rediit in gratiam Imperatoris. Quibus rebus ita comparatis, audit rex in Italia grauius quam Imperio par esset, se commouere Grecos adhibitis stipendio dato, Saracenis. Mouit uero in illos Imperator exercitum ualidissimo, & in Campania iam grassantes puincia expulit: sequutusque usque ad nouum, quod firmare in Italia presidium, Troiamque dixere: Castra Hanibalis eo loco olim fuisse comperit: idque nomen remansit loco usque ad illa tempora. Eius autem condendae urbis in illo loco potissima fuit ratio, quod habitatoribus Grecis, eo uelut in coloniam ductis, ad praesidium terre ferendum, & ad inuadendos fines Romanos, locus uideretur opportunissimus. Quod cum Henricus rex intellexisset, necdum bene firmate munitio- nibus urbi nouae castra admouit: Qua in expeditione sunt auctores, Benedictum pontificem, quod rem illam cordi haberet, interfuisse. Sessum tamen est ad eam urbem mensibus quatuor, & machinae omnis generis admotae: estatis autem aduentu, quod caumata regio habet intolerabilia exteris, Henricus rex deditionem ab opidanis oblatam acceptam cum datis obsidibus Romam reuertitur: ibique de more pontificali benedictionem accepit, Imperatorque est consalutatus, a populo & proceribus.

CA. XXXII.

Vnt qui scribunt Henricum regem ante acceptam benedictionem in ea Italica expeditione captum ab hostibus: sed illulisse capientibus ut ex arce, qua teneretur desiliens, coxam leserit, unde per reliquum tempus claudicaret: quod certum est in Papia expertus grauissimum a ciuibus tumultum, quem armis magno suo periculo sedauit: Ibi poterat includi palatio aliquodiu obsessus, ibi potuit in crure ledi: nam quod captus in carcere teneretur & elaberetur, difficile est creditum. Comitatus inde Marserborg uocabat Imperio: Huius magnam partem Imperator attribuit ecclesiae Marserburgensi: sed quatuor arces in ripa fluminis Fulda dedit in feudum cuidam Burchardo, quem comitem creauit. Fertur idem Henricus alioqui rex optimus & Christianissimus, aliquando zelotypiae malo in castissimam coniugem laborasse: cum illam ex delatoribus quispiam militi putaret propensiorē, quam Imperatori par esset. Id cum comperit esset pudicissimae foeminae, quod apud regem ea suspitione non careret, iussit igniri ferrum, & in conspectu regis candens deportauit, ostenditque uiro manus intactas: Vt a te mi, inquit, uir intacta permansi, sic ab omni mare: Pone suspitionem. Ille sanctissime foeminae ad pedes prouolui incipiens ab ea non sinitur, ueniam humilime deprecatus. Interea Phrisones ab Theoderico Flandrensi, Armulphi Gandauensis filio, oppugnantur, ad necem patris, quem oppresserant, uindicandam. Imperator illi adiungit Gotfridum quendam, quem nuper creauerat Lotharingie & Brabantie ducem. Cunctis congressi manus conseruissent, uox insonuit (incertum unde) fugite, fugite. Non poterant non terri ducales, qui se diuinitus admoneri sunt arbitrati. Ilico in fugam conuersi, multi a paucis Phrisonibus ceduntur: Dux capitur, & in redemptionem suam Imperator illis reconciliari institit & perfecit, qua com-

ditione relaxatur. Rodolphus autē rex Burgundiæ, insolentis suorū Burgundionum fatigatus, deliberauit regnū Hērico Imperatori submittere: quod cum proceres intelligenēt, simulata illū satisfactio placantes ab ea intentione tum reuocauerūt. Inde Imperator natalem diem Colonię celebrans, Heribertū archiepūm, olim a se male habitum, satisfactio placauit. Cui recōciliatus archiepiscopp⁹ edixit se propediē moriturū, quod & factum est, claruitq; mortuus miraculis. CA. XXXIII.

Rat inter alia Henrico Imperatori bellū in regē Polonię Boleslaum, quē secūdus, & ut alij scribūt, tertius Otto corona donauit.

Is iugi bello tonabat in proximos Saxones: aliqñ excursionem producēs ad cōfinia Magdeburgi. Impator assumpto rege Vngarię Stephano sororio suo, mouit in Polonū, & cōmisso prello, altera post Bartolomei die, perpulit regē imperata facere. Inde Verbenā cōuersus, Wandalis cōgredit, qui ad mare Germanicū accolunt. Arcē Arnsborg extruēs, & duos gētis principes captos, in poenā pfidię, in Wolmerstede sublimi fecit appendi. Sed Boleslao rege Polonię in fata cōcedente, filius eius Mistiwoi rebellionē renouauit: tributa pnegabat, nec ulla curauit facere imperata. Duxit in illū quoq; Henricus Imperator, & armis perdomitū, docuit non temnere maiorē cōstituta. Renouabat ille Imperatori sacramenta & iā recōciliatus, orabat auxiliū in Russos. Impator illi Saxones permisit, quib⁹ in societate armorū assumptis, longa expeditione gentē aggrediretur, & uictor legē imponit: ut essent Christiani: Ecclesię tamen orientali se potius q̄ Romane occidentali cōformarūt. Memorāda plurima uidit hec etas. Chorifantes in Colbeke uilla Halberstadēsi insolēter sacra nocte Dominicę Natiuitatis, in cimiterio sancti Magni iuuenes, & uiri cum foeminis: incōcinnis clamorib⁹ ebrii duxere choreas: Rogati a sacerdote sacra facturo, ne diuinū officium interrūperent, nihil ferere minus. Ille ad impatientiam uersus, correptusq; zelo & indignatione diuinę iniurię & cōtempus in religionem: Quādo, inquit, mecum diuina religio cōtemnitur, sit uobis circuitus ille annalis. Exinde ultio diuinā cōtumaces insequit: Sine cessatione, sine ulla quiete, per dies & noctes, absq; cibo girabatur: Miserum spectaculū, dum rotarētur girantes. Stupuerē qui uiderant: Aliquot sancti uiri interposita prece orabant pro illis: nihil minus girabant. Sororem suam quidam extracturus de circulo girantū, brachiū fertur euulsisse. Illa perseuerabat girans. Impressere alta terre uestigia, quod necesse fuit. Anno demū euoluto quieuerē. Maior pars spiritum efflauit: Pauci qui super fuere recreati, insigni se poenitentia macerarūt. XXXIII.

Vo tempore, Sophia tertij Ottonis soror, in Gandershem abbatica tissa, benedictionē accepit ab Moguntino archiepiscopo, cōtempnens Hildesemensē suū pontificē: qui non dissimulās iniuriam perfecit, ut Henrico Imperatore interueniēte, Hildesemensē suū agnosceret. Per eadē tempora Bernhardus dux Saxonie, cum ad multa sibi obsecundantem haberet principē, Wandalarū Mistiwoi, qui & in rebellionē in Cesarem, & in expeditione Italica cum Cesare forti agmine sequut⁹ est

ducem: ut copijs illius ad prima semp signa pugnātib⁹ paratissimis ubiq^{ue} uterē: adeo se duci fecit Wandalus cōmendatū: ut illi cognatā suā, & ut alij asserunt, germanā suā desponderet. Vbi uero expectabat iam propin^{que} quas nuptias. Tiaderic⁹ marchio rem inturbat: indignū asserens nobi lem puellā cani pmittere coniugē. Vbi cognouit Mistiwoi: Ergo, inquit, canes sumus? Ea p̄mia laborē retulimus: Si ergo canes sum⁹, rabiē exer^{ce} cebimus. Igit̄ excitata p̄sequutione, a fide Christi pariter & ducis Wandalali recesserūt: magnā stragē in Christianū populū peregerunt. LX. tum presbyteri in Aldenburgo ludibrio sunt habiti: quod in Wādalia pleni⁹ dixim⁹: Hamburgū cū incolis excisum: Benno pontifex uix elabit. Marchio Brādēburgēsis omni puincia exturbat: ad p̄bendā in Magdeburgo inde uictitabat. Dux Bernhard⁹ arma cōtrahit in gentē rebellē: Imperator mittit suppetias: Cōgressi magno p̄lio decertāt: Cadit Mistiwoi: & ad pristinā redigunt̄ Wādali tributōrē p̄solutionē: Christi tñ religio onem ex illo die in annos, LXXX. non sincere coluerūt, magis, ac magis quotidie defluētes. Nec longū tēpus in medio cū Hēric⁹ Impator, & Robert⁹ rex Frācorū, ambo religione & multiplici uirtute insignes, & omnium seculorē magnis principib⁹, si nō anteferēdi, tñ cōparandi, apud Enosum super Karum fluuiū ad colloquiū cōuenerūt, de statu ecclesie, regni, & Imperij tractaturi. & cōdicto super his que inter illos cōuenerant confirmandis, etiā papā ambo Papię p̄finito loco desuper alloquerent̄: Idē placitū impletur. Impator regē, & ex illius comitatu plurimos, qui tantū ad demirandā utriusq^{ue} principis curiā aduenerāt, tanta liberalitate donat, ut opibus Persicis aut Arabicis possit comparari. CA. XXXV.

Elebrem deinde Henric⁹ Imperator in Germania cōuentū ægit principū & episcoporē, in quo multa salubriter sunt cōstituta, in dicta principib⁹ solenni elemosyna, sacerdotib⁹ missē, populo ieiunia: ut Deus illi seculo misericordiā impenderet. Tum sanctorē Iohānis Baptiste & Laurētij per Christianismū sunt suscepta ieiunia. Aderat huic cœtui cū multis alijs religione p̄cipuis uiris, sanct⁹ Bernhardus Hildes mensis epūs. Hūc ergo Henricū Imperatorē scriptores multis efferūt laudibus, q^{ue} optim⁹ Christianissimūq^{ue} princeps cū Cūnegūda uxore uirginitatē seruauerit: traduntq^{ue} Henricū & coniugē post obitū miraculis coruscasse. Ab ipsis principib⁹ ecclesiā sanctę Trinitatis, que nūc iuxta urbis Florētiae mœnia arduo in colle speciosissima uisitur, ædificatā fuisse predicant. Vetusta urbs Fesulana hoc tempore a Florētinis capta, magnū Florentię splendoris dedit incrementū: nam ex eius urbis populo & ruinis aucta est Florētia, & inde primū cœpit tollere caput: quod nūc magnis principib⁹ coęquauit: ut se nōnunq^{ue} Imperatorib⁹ ausit opponere. Cūq^{ue} Henricus iam corpore fract⁹ paulatim uirib⁹ destitueret, cōsult⁹ a suis de successore, Cōradū uirū regij sanguinis & egregię liberalitatis & libertatis: (quippe qui nunq^{ue} se cuiusq^{ue} subiacerat seruituti, & qui sub ipso Imperatore rem diu p̄clareq^{ue} gesserat, ordines duxerat, & omni uirtute cū laude floreret) designat. Peragrata ergo Saxonia, cū de Halberstadio Gossariā

peteret, inde Gronden, cepit uiribus deficere: & animo cōposito, sacrificiū pro Christiano ritu munitus, trāsīuit e seculo ad meliora. Mersburgi seruant calicē, quē librę ferūt inieçisse diuū Laurētiū, cū Impatoris iam mortui trutinarent bona cū malis. Ansam ferūt tum indignantē humani generis inimicū defregisse, qñ nihil suū reperit in moriēte. Cū negundis deinde post aliquot ānos tumulata est cū marito, uirgo cū uirgine: cui⁹ rei ferunt tum auditū in aere testimoniū: cū uox, incertū unde, instreperet: Cede uirgini uirgo locū. Res digna miraculo, in maritali thoro asseruatā in sinem usq; uite uirginitatē. sepult⁹ Impator Bāberge in ecclia quā fūdauerat, cū cōsorte, quā uiuēs, moriēs, triūphās in regno cōsortē meruit. XXXVI

Onradus, II, natione Frāc⁹, uir regij sanguinis, ab Hērico p̄decessore designat⁹, a principib⁹ electorib⁹ Hērico substituit. Quē uero patrē habuerit annales nō p̄ferūt. Crediderim Cōradi illius filiū, qui gener erat Ottonis, I, ut sit ex filia Ottonis, I, nepos: ut sibi ratio constet eorū, qui de sanguine Saxonū hūc quoq; cum posteritate numerant. Frater illi Hēricus rebellabat: sed cū a facie eius cōsistere diffideret, profugit ad regē Vngarię. Is ueniētē Christiana pietate suscepit: & in die Parasceues carnes illi p̄posuit edēdas. Horrebat ille piaculū. Tum rex in illū cōuersus: Maioris inquit piaculi est bono fratri repugnare. Ille admonitus redijt in gratiā fratris, & Nurembergā sponte reliquit imperio. Principio regni Cōrad⁹ a Brunone Augustēsi episcopo Hērici Imperatoris fratre stimulat, episcopatū Bābergēsem in irritū reuocare, q̄ ecclesiasticis reb⁹ nō necessari⁹, & imperio p̄iudicialis haberet. Mira res ab episcopis oppugnari, q̄d in fauorē ecclesiarū princeps laic⁹ cōstituisset. Fecit hoc ipsum Bruno apud uiuētē fratrem: sed nihil p̄fecit. Fecit & Theoderic⁹, q̄d dixim⁹, Metensiū epūs: Sed quę semel Deo cōsecrata sunt, ad prophanos usus neq; Hēric⁹ neq; Cōradus uoluerūt reuocare. Bruno tñ per uisionē fratris in somnis territ⁹ cepto destitit. Cōradus aut iam rex coniugē duxit Gissā filiā principis Wādalię de Warle. Qua in re pensandū, cui⁹ tum nominis & splēdoris fuerint Wādalici principes, quorū filias dignarentē Impatores habere cōiuges: q̄q; tertiū hoc fuerit Gissę cōiugiū: primo em̄ nupta est Ludolpho Suguię duci: quo sine liberis moriēte, nupsit Bruno ni Saxonie marchioni, cui peperit filiū Ludolphū: tertio loco peruenit ad nuptias Cōradi regis, deīde Impatoris, qui ex ea genuit filiū Hēricū post se Imperatorē. Cōradus aut plurimū affect⁹ p̄uigno Ludolpho, bona multa fecit, ut obtineret p̄dia & possessiones, quę illi obuenerāt ex morientib⁹ Ottonib⁹ iusta successionē, quęq; puenerāt ex Hērico nouissimo Cęsare sine prole decedente, qui cū Bauaria bonā tenuit Saxonie partē, eā quā Ottones Cęsares sibi retinuisent. Sic enim colligim⁹: Ottonē, I, cum cōstitueret Hermannū Saxonie ducē, eiq; pmitteret cōtermina Albis fluminis, sibi ac posteris seruasse Turingiā, Misnā, & quę uicina sunt Herciniaz. Marchionibus autē a primo Brunone ad nouissimū prouenisse Mediterranea Saxonie, quę nūc sunt ditionis Brunswickcēsis. Sed tum nō facile poterat tueri Ludolphus marchio, quę illi ab Cęsaribus prouenissent

a fratre Bernhardi ducis Saxonie: qui eius esset arrogantie, ut Imperatori
 etiam Henrico, quod diximus, rebellaret: nisi illi Imperator Conradus su-
 uiricus astitisset. Iste autem Conradus ad Goslariam fundauit Iurgenborg, &
 multa predia contulit in monasterium, quod erat in Hartesborg. Ad initi-
 um autem regni eius, Mestiuoi dux Polonie rebellauit, fidem Christi & re-
 gis pariter abiicit, profectusque cum expedito agmine suorum, inter Salam &
 Albim magnas edidit uastitates: Subuertit ecclesias, & monasteria, sa-
 crasque uirgines polluit, multa hominum millia oppressit. Theodericus mar-
 chio illi ne Saxoniam intraret, obstitit. Sed cum intelligeret Conradum se ad ex-
 peditionem parare, resedit. Sub hoc autem Ludolpho marchione creuit opidum
 Brunswicum: Ibi tum ecclesia S. Magni exedificata, & diui Vdalrici. Idem Lu-
 dolphus primus fundauit ecclesiam in arce Dancquerode iuxta Brunswicum, que
 nunc est inclusa mœnibus: instituit canonicos, ditauit prediis, & sanctis apo-
 stolis Petro & Paulo fecit consecrari: que nunc S. Blasij prefert patrocinium,
 intra urbis mœnia, & hodie uocant ecclesiam in Burgo. XXXVII.

Er quod tempore multi Italie magnates & populi, coniuratione ini-
 ta, sese in libertatem asserere, & declaratum Cesarum, cum ueniret, ar-
 mis repellere constituerunt. Id cum intellexisset Conradus (neque
 enim in Italia obscurum fuit) ueniens in Italiam copiosissimum duxit exerci-
 tum. Constitutum erat, ut qui coronandus in urbem Imperator adueniret, du-
 as in medio itinere coronas acciperet: Ex palea primam Modociae: ex ferro
 autem alteram Mediolani ab archiepiscopo imponendam: quod ad tempora
 usque nostra seruatum uidemus: nisi quod primam accipit Aquisgrani Romanorum
 ibi rex consalutatus: de altera Modocenses cum Mediolanensibus discepta-
 uere: sed preualuit amplitudo Mediolani. Posteaque uero se Imperatoris iu-
 ris ducatus subtraxit, quid fiet, incertum est. Igitur Conradus rex Italiam
 ingressus, Modociam ne adierit non inuenio: Mediolanum uero cum ue-
 nisset, armis est repulsus. Quamobrem agro uastato Mediolanum obse-
 dit. Cunctis Mediolanenses ipsi obstinatis animis repellendo, obstinatioribus
 cerneret in toleranda obsidione, suburbia incendit: non prius inde se mo-
 turum minatus, quam pariter incensam urbem æquaret solo. Sed dum in die
 Petecostes, quod multi tradunt scriptores, archiepiscopus Colonien-
 sis missarum solennia in uicina ecclesia celebraret, per spiritum uidit, Conradumque re-
 gi aperuit, beatum Ambrosium Germanis excidium nisi abcederent, comminari.
 Itaque Conradus motis Mediolano castris, Romam ueniens, aurea a Iohanne
 XIX. corona, & Imperii titulis est ornatus. Italici proceres, quos aduersus
 Conradum diximus coniurasse, cum potenti Germanorum in se exercitu, ut nouerant
 ducturo, propriis resistere uiribus diffiderent, Wandalorum, quos in Dalma-
 tia commorantes Sclauos uocant, Ungarorumque presidia implorauere. Sed dum
 illi tardant, Conradus, qui omnia rescisset, Roma profectus, pacatam post se lin-
 quens Italiam, in Wandalos primo, post Ungaros duxit: compressisque eorum
 motibus, exercitum apud Treuiros, Metensesque reductum, distribuit in hi-
 berna. Tum uero Imperator, apud Treuiros constitutus, gloriosi facinoris
 occasionem est nactus. Rodolphus Burgundionum rex, qui plurimas suorum

seditiones pertulerat, quod apud Hēricum Imperatorem facere uoluit, & simulatione suorū illusus intermisit, cum nihil res emendarent, apud Conradum perfecit: eius fidei regnū submittēs, in illi^o ditionē & obedientiam cōcessit: Quod regnū ab Imperatore in prouinciā redactum, Burgundia Imperialis ex hoc nomen seruauit, licet potior illius pars ad Franciē ditionem sit reuersa. Paruit tamē regi Burgūdiē omnis Sabaudia, & quicquid est citra Rhodanū, in quo, & Delphinatus, & Valentinēsis est comitatus, quę usq; hodie sunt iuris Imperialis.

CA. XXXVIII.

Er quę tempora, Kanutus rex Danorū Anglorūq; deuotione ductus, Romā & sancta ei^o loca inuisit. Scribūt tamē probabili^o alij, qđ in expeditione militari cum Cōrado transierit in Italiā, reuersusq; in Angliā, filiā suā Henrico Cōradi Imperatoris filio in matrimonium collocauit: Cōradus autē Imperator paulo post celebrato filio nuptias, Romā iterū uenit, & ultionē de Italis rebellibus sumpsit. Ernestus autē Suęuorum (quos dicūt Alemānos propter Lemanū lacū, a quo tamen satis longe distant) dux, & Welpo comes, diu rebelles in Imperatorem animos obtenderūt: Sed nouissime ad cor reuersi, eidē se submiserūt. Robertus quoq; Franciæ rex, cum uideret undiq; Romani Imperij uires crescere, Lotharingiā non equis oculis aspicere potuit, a suo regno, cui diu paru erat, diuelli: & Gotilo dux, qui Godfrido successerat in ea ditione, priuatam diu simulatē cum Cōrado, etiam ante Imperiū fouebat, unde maximum cōflari posse uidebatur incendiū. Sed ea fuit Conradi Imperatoris moderatio: ut omnia ea prudenter prospiciens, in ipso germine surgentia bella cōpressit, pacēq; reddidit terris & optatā trāquillitatē. Per ea quoq; tempora, Bernhard^o dux inferioris Saxonie, renouādis opidis, cum archiepiscopo post cladem Wandalicā, pariter & muniēdis institerūt. Episcopus Hamburgi apud ecclesiā quatuor firmissimis turribus presidium ab incursione cōmuniuit, cūq; duce sepe per dimidiū annū eam urbē inhabitauit, cum illo multa super statu prouincię colloquit^o. Ibiq; regi Danorum & Anglorū clarissimo Kanuto obuiam profecti, de cōmuni gentiū salute plurima differebant: Quę res indicio est, eam urbē, non tum comitib^o, ut postea esse pmissam: sed ab ipso duce, qui ibi cū episcopo sepe diuq; sit uersat^o, esse gubernatā. Ergo uirtute regis Danorū Kanuti, & Bernardi ducis Saxonie, pax solida trans Albim erat: & Libenti^o secundus per ea tempora archiepiscopus Hāburgensis, matricē ecclesiam crebrius uisitabat, & in primis honorabat. Cęsar autē, dum in Polonos arma conuertit, uicinos quoq; cōgentiles eorū Wandalos ad iuga cōpulit: quorū tamē Gneus & Anatrog principes, adhuc impietate gentili sorduerant. Otto autem tertius filius Mestiwoi, male erat Christianus, & ideo a quodam Saxonum transfuga interfectus est: quę res multorū occasio fuit malorum, cum is filium haberet inter Saxones, qui in monasterio Luneborg, literis instaret perdiscendis. Sed audita patris morte, & literas, & religionem abiiciens, pessimā fecit in omni Wādalia Christianismi subuersionē; quā rem quia in Wādalia explicuim^o, inde requirat qui nosse uolet.

XXXIX.

Er eadem quoque tempora, Hermānus de choro Halberstadensi,
 ad archiepiscopatū Hāburgensem peruenit. Is aut, nō tam suo, q̄
 suorum curialiū nomine inclaruit. Habuit enim optimos, & de
 inde summos uiros capellanos. Sindagerū, qui postea ex Bambergēsi epi
 scopatu peruenit in urbe ad summū pontificatū: & Albertum, qui in hac
 ipsa Hāburgensi metropoli, cum magna gloria successit Hermāno. Sed
 sub eodē isto Cōrado Imperatore ante Albertū, peruenit ad archiepisco
 patum Hāburgensem Alebrādus, qui & Bezelinus, uir insigni prudentia
 & religione singulari, & qui forēses res omnino non negligeret: Ei⁹ enim
 opera, & Brema, & Hāburgum urbes cōmunitę sunt, quod in nostra Me
 tropoli diximus. Cōradus aut Imperator, cum Werbenā opidum ad Al
 bim fluuium, in solo Wandalico, iam Saxonie coloniā, Luitici Wandali
 uastassent, in eos duxit & repressit. Sed necdū uenerat tempus, ut ostium
 salutis & fidei introirent. Imperator aut, iam omnia habens & in circuitu
 pacata, Henricū filiū, quo legitime successionis certus haberetur, regē cre
 at, & in pace Christi requiescit, omnib⁹ ante pro dignitate in Imperio cō
 stitutis: sepeliturq̄ in Spira, quā ipse ecclesiā illustrauit. Libet intueri sta
 tum Imperij per ea tempora. Conradus filiū declarauit regem: ubi erat in
 terim potestas electorū: num illi in cōciliū erant aduocandi? Poterāt affu
 isse, sed non omnia scripta sunt que facta: Poterat electorum, non tum, ut
 modo, eximia esse potestas. Marchio enim Brandēburgensis, illa tempe
 state pulsus a Wādalis, omni ditione apud Magdeburgā de prębēda ui
 ctitabat. Vigebat apud Imperatores memoria Karolinorū & Ottonum,
 qui arbitratu suo sibi delegerāt successores. In Romano aut Imperio a ue
 teri memoria, semper foelicior fuit adoptio filiorū, q̄ generatio: Quocirca
 ad electiuā dignitatē res aliqñ peruenit, in qua p̄sistit hodie: ut dignissim⁹
 quisq̄ Imperio & reb⁹ gerendis, maxime idoneus assumatur. XL.

Enric⁹ ei⁹ nominis. III. Cōradi fili⁹, patri succedit in omni sua di
 h tione. Miror plurimos ei⁹ ætatis scriptores, Henricū, nō Cōradi
 filium, sed generū cōtendere fuisse: ordiunturq̄ longā fabulam,
 de Lupoldo quodā duce, quē Cōradus Imperator p̄scripserit, isq̄ in ne
 more abuius sibi habitationē cum coniuge delegerit, profundis saltibus:
 Post multa tempora eo uenātem Cōradum Imperatorē, cum aberrasset,
 peruenisse, & filiū, tum Lupoldo genitū, cū ibi Cōradus pernoctaret, de
 quo, q̄ magn⁹ futur⁹ esset, cum a uatib⁹ & futurorū cōiectorib⁹ audisset,
 cum Lupoldū non agnosceret exponi iussisse: peruenisse tñ iuuenē, mira
 seruatū fortuna, cum adoleuisset, in regiā & miranda perplexitate eo pro
 uectum, ut regis filiam mereretur cōiugem, & in omni ditione succederet
 Imperatori. Sed hęc fabellā cōuellit magnorū autoritas uiroꝝ, testanti
 um, Henricū hęc fuisse Cōradi filiū, non generū: cui pater acceperit con
 iugē filiā Kanuti regis Danorū & Anglorū. Ergo plurimorū, & uerissimi
 liora dicentiū, sentētiā sequētes, Henricū. III. Conradi Franci de sanguine
 Saxonum filium accipimus, Imperio post patrem potitū. Odo aut Cam
 panensis comes, dum regnū Burgundię per hęc tempora ab Rodulpho

rege suo auunculo dimissum, q̄ a rege Franciæ ipse instanter petitum non acciperet, Romanorū regi rebellat, armis recuperaturus Burgūdiā: quam sibi iusta successione deberi cōtenderat. Lotharingiam igitur incurfat, castrum impugnat, urbem Leucorū, quæ Tullus dicitur, fortissime oppugnat nec temperat furori. Gotelo dux Lotharingiæ, Romano parens Imperio, aduersus illū exit in præliū. Odo cæditur in acie cum multis: Frāci uix pauci supersunt cedi. Ita domita Cāpanensium insolentia cōquiescit. **XLI.**

Ratisslaus Bohæmiæ dux regi parere recusat, sisus & fretus auxilijs Petri regis Vngarorū: duxit in eū rex Hēricus, & in explorato, montes & nemora ingrediēs multa ab insidiatibus ibi hostibus pertulit incōmoda. Excurrent pro arbitrio Bohæmi, & recurrent: Henrici autē milites, saltuū & nemorū insueti, cederebant. Ita fuit expeditio prima, nedum damnosa, sed etiā perniciosa regi. Reuersus anno qui sequitur proximo, iam cautior, præmissis qui itinera seruariēt, occuparent, hostem fudit, & ad obedientiā reduxit: Coægit enim obsides dare, ipsumq; post se Ratisponā uenire iussit, ibiq; deditiōnem facere. Vngari deinde regem suum Petrū expulerūt, Ononē quendā surrigentes. Petrus expulsus ad Henricū regē, quē paulo ante cum Bohæmis oppugnauit, supplex cōfugit. Ille cōfugientē non repulit. Ono minatur Henrico, q̄ hostem suum refugientē exceperit, perinde se hostem illi futurū: nec minus eggit, concito ducens in Bauariā. Albero autē marchio cum exercitū haberet expeditū, hostibus occurrens, uiriliter illos repulit & exeuntem obuiā Ononē prælio fudit, Petrūq; restituit, adiuuante bona parte regni, quæ Petro regi non aduersaretur. Tumultuabant ea tempestate apud sedem apostolicā plurimi, cum tres uno tempore de pontificatu ambigerēt. Benedictum, VIII. (incertum qua causa) Romani sua sede expulerūt, Iohānēq; Basnēsem reposituere, Siluestrū appellantes, III. is iniuste occupatū honorē, uix diebus tenuit quinquaginta: Benedictusq; restitutus, sedem illam Iohāni Lateranensi canonico, patruo suo, uel uendidit, uel alia ratione permisit: quæ Gregorium dixere, II. Ea Henric⁹ Cæsar, cum illi essent nūciata, iniquo, ut par erat animo tulit, copiasq; in Italiā ducendas ad diem iussit conuenire, cum Flandrensiū comes Balduinus inimicos in eū animos primū coepit ostendere. Venit tamē Romā Henricus, turbatamq; rem ecclesiasticā cōponere est annisus. Patribus quoq; non solū Romanis, sed uicinarū quoq; ecclesiarū & ordinū, de suis locis ad edictū cōuenientib⁹, synodus est celebrata: in qua, Benedictus, VIII. Siluester, III. Gregori⁹, VI. sunt damnati: Solus tamē Gregori⁹ in Germaniā est relegatus. Creatus est autē ea in synodo Sindigerus Bābergensis (episcopus, cui Clemēti, II. nomen imponitur: ab eoq; Hēric⁹, III. Augusti Imperijq; titulis præsentē synodo est insignitus. Tradunt uero multi hūc Clementē Romanos, ne in errores superioribus similes inciderent, iuiureiurando adactos habuisse: ut a pontificum electionibus in posterū abstinerent. Interim Henricus Capuā usq; profectus, postq̄ satis puinciā cōposuerat, Romā, & inde in Germaniā est reuersus. Vix dum Germaniā Henric⁹ Imperator attigerat, cum Clemēs

pontificatus sui anno secūdo diē suū obiit, prouidentibus magistris Romanis, ne Germanus pontifex, diu illorum ceruicibus immineret: Veneno, quod indubitatum est, perijt.

CA. XLII.

Riusq̄ tamē Henricus rex iret in Italiā, Cōstantiensi synodo affuit: ubi cunctis in se delinquentibus debita dimisit, omnib⁹ inimicitijs sublatis, inauditā hactenus pacem, tam in Sueuia, q̄ in alijs regni sui prouincijs per edictum regiē censurę cōfirmavit: Deinde Agnetem, Wilhelmi Pictauiensis principis filiā, apud Moguntiam ungi faciēs in reginam, regalibusq; nuptijs apud Ingelheim sibi copulauit. Godfrid⁹ post Gotilonem dux erat Lotharingi; is Henrico Imperatori rebellauit. Captus autē ab illo, in castello Gebekenstein, usq; ad condignam satisfactionem custodię mancipatur. Interim Romanus pontifex Clemens. II. renouauit in synodo ecclesię Hamburgēsis priuilegia, presente & instante Alberto eius archiepiscopo. Imperatrix ex Italia descendens, apud Rauenam genuit filiā. Albertus autē archiepiscopus Imperatorē Italia descēdentem uocauit Bremam, occasione data, quasi Lismonā inuisur⁹ ueniret, uel regē Danorū ad colloquiū inuitaret: sed reuera ut ducū Saxonie suspectā sibi fidem exploraret. Imperator autē Brema regali, ut oportuit, apparatus exceptus, curtem, que Balga dicitur, fratribus obtulit: Ecclesię uero comitatum Phrisię cōcessit: Inde Lismonā ueniēs, per insidias a Thietmaro comite, Bernhaldi ducis fratre circūuentus est, sed archiepiscopi studio defensus. Quare idem comes a Cesare in ius uocat⁹, cum se duello expurgare mallet, a satellite suo est interfectus: cuius mortē german⁹ eius dux, filijsq; eius, referentes in archiepiscopū, ex illo tēpore ipsum & ecclesiam ecclesięq; familiā, lætali sunt odio insequuti. Cuncq; pax facta utraq; interdum partes cōciliasse uideretur, nihilominus tamen, qui ducē sequebant, ueteris memores odi, quod patres eorū in ecclesiam exercebant, ipsam inquietare & impugnare non cessabant: Sed hęc in Metropoli digesta sunt plenius. Interim apostolica sede uacante, Romani priusq; de noui pontificis creatione quicq; intentaretur Henricum Imperatorē in Saxonia agerem adierunt pontificem malo exemplo ab ipso petitori. Cuncq; rex illis satisfacere cupiens, nullū Theutonicę gentis prelatū ad suę uoluntatis assensum posset adducere, ad Gallicos se uertit: quicq; precib⁹ Brunonē episcopum Tullensem, uirum simplicē, ut per ipsius inuestituram, ad Romanum papatū promoueri pateretur: Cui per Vesontiū in pontificali habitu Romam petēti, abbas Cluniacensis, & Hildebrandus monachus, Soana Hetrusca urbe ortus, forte obuiauerūt. Vsq; adeo autē dictorū religiosorū suasio ualuit: ut episcopus periculum apostasię, in quod inciderat, euitare cupiens, papalia deposuerit ornāmēta: deduxerūtq; illum Romam abbas & monachus, peregrini habitu incedentē, Qui ad cardinaliū, cleri, & populi cōspectū perductus, multa in eam sententiā loquutus est: ut tam Henricum qui iusserat, q̄ se, qui minus caute prebuerat assensum, a cōmisso errore purgaret, cum maxime hortatus sit, & excitauerit illos, ne sedē Petri diutius uacare sinerent: A quibus adnitentē Hildebrādo, postero die sexti

mensis ab inchoata uacatione iam ultima, in Leonem .IX. Romanū pontificem canonicè est assumptus. Is accepto ab Hildebrando beneficio gratus, Romanę ecclesię subdiaconū & iconomū cōstituit: eiusdēq; usus consilio symoniacos & adulteros clericos duabus in synodis Romę habitis, acerrime est psequutus: seq; prebuit frugi pontificem. CA. XLIII.

Ascenderat deinde summ^o pont. Leo. IX. ab Vrbe in Germaniā. d Non satis apud authores manifesta causa, nisi q; p̄sumptio habet, pontificē de uoluntate Imperatoris cōstitutum, non bene habitum inter Romanos. Erat aut̄ annus quinquagesimus prim^o post mille. Ea aut̄ synodus apud Moguntiā est habita, p̄sidentē apostolico Leone: Henrico pariter Imperatore cum episcopis assistente: Bardone Moguntino, Euerhardo Treuerensi, Hermāno Coloniensi, Alberto Bremensi, Engelhardo Magdeburgensi archiepiscopis, ceterisq; prouinciarū p̄sidentib^o & p̄latis: In qua synodo Spirēsis episcopus Sibico, cui adulterij crimen imponebatur examinatione sacrificij purgatus est. Multa p̄terea ibidem sanxita sunt ad utilitatē ecclesię, in quibus symoniaca heresis, & sacerdotalia coniugia, synodi manu perpetuo sunt damnata. Albert^o Hamburgēsis archiepūs eo tempore, quo tam clara in ecclesia lumina fulserūt, sapiētię & uirtutum merito inter omnes emicuit: Tantus apud papam, talis apud Cæsarem habebatur: ut in rebus publicis, absq; eius consilio nihil ageretur. Quapropter, nec in p̄cinctu belli Imperator sibi illū deesse uoluit, cuius inexpugnabile cōsiliū sæpe fuisset expertus, efficax ad expugnādos inimicos. Eodem tēpore Impator Henric^o ingentib^o regni florescēs opibus, Goslariā in Saxonia urbē mirifice ornauit, quā de paruo (ut dicit^o) molen dino uel tugurio uenatorio, duo priores Henrici, & iste nūc tertio, in tam magnam, sicut hodie cerni potest, urbem bono prouexerunt auspicio: In qua regale palatiū hic Imperator magnifice extruxit: Duas omnipotentī Deo cōgregationes instituit: unam ex his donās regendā pontifici Alberto, eo q; illi indiuidu^o comes & cooperator esset ad omnia. Tunc etiā data est illi spes accipiēdi comitat^o & abbatias, quæ magno deinde periculo mercata est Bremēsis ecclesia, utpote cœnobia Lauressę & Corbeię. Dein de Imperator Pānoniā petit: habuitq; in comitatu suo Leonē pontificem Romanum, qui letius duxit Imperatorē in Germania uidere, q̄ in sua sede inter aspides & basiliscos uiuere: Tum aut̄ ueniens papa Ratisponā reliquias beati Dionysij martyris, de quib^o diu dubitatū est an ibi haberent, p̄sentibus Parisiorū legatis perspexit, ibiq; teneri probauit. Sanctū q; Wolfgangū, eiusdē urbis quondā episcopum, de tumulo leuauit: Indeq; Bambergā cum Imperatore transiēs, priuilegia eiusdē loci, a cācellario suo Friderico, qui illi in p̄tificatione successit, p̄spici, & corā Impatore populocq; pronūciari mādaui, suaq; interposita autoritate cōfirmauit. XLIII.

Er que tempora, Bruno, & Egbertus marchiones Saxonie, Ludolphi filij, a patruo suo Hērico Impatore tertio (erat eim Ludolphus eorū pater, & iste Henric^o fratres uterini) ibant in orientālē Franciā inuitati; obuī fuere illis eorū hostes Lātgrauī Turingiæ, Wilhel

mus, & Otto, Cōmisso prello cadit Bruno. Egbertus hostium uictor am-
 bos capit, reducitq; in Bruswicū, in arcem Dancquerode, & insigni pecu-
 nia emūctos, cum iurassent Imperatori, dimisit. Hic genuit reliquitq; Eg-
 bertum filiū, & Gertrudim filiā, quæ nupsit Hērico comiti de Northem,
 perduxitq; reliquias sancti Autoris in Brunswicū. Egbert⁹ filius ecclesiā
 sancti Ciriaci in monte a patre inchoatā ipse perfecit. Multis tamen bellis
 angustatus est ab Henrico. III. Imperatore fratruel suo. Sed hic erat exi-
 tus, ut uir fortis, qui per arma difficulter uinci potuit, per insidias opprime-
 retur. Nam ferūt Henricū in illum cōduxisse sicarios, qui se in illius insi-
 nuarent familiā: acceptoq; tempore, cum in molēdino Eysenbuttel quie-
 sceret, ab illis obrūcat. Henricus Imperator eius occupauit ditionē, tanq̄
 & ipse ex sanguine Saxonū iuste hereditaret, quæ nouissimi essent princi-
 pis: accedente feudi, ut pretenderat, reditu ad Imperium: Arcem præcipue
 quæ iuxta Brunswicū opidū esset Dancquerode in suā accepit potestātē,
 propulsa sorore Gertrude uirgine, tradiditq; custodiendā Bauaris. Sed il-
 lidum abutūtur in ciues permissa potestate, odiosi fiunt. Erat qui balnea
 in uico publica instrueret, homo iniurię impatiens, qui ab illis puocatus,
 noctu ignē inięcit arci, quo perierūt custodes. Ciues accurrerāt, restincto
 ut poterāt incēdio, arcē suę fecere potestatis, & reuocatæ Gertrudi restitu-
 erunt. Illa tam insigni dote pmeruit uirū, Henricū, ut diximus, comitē de
 Northem. Erat tum uir nobilis in Wulfenbuttel Widekindus, cui⁹ ope
 & foedere freti ciues, magna intētarūt pro Gertrude: Et hæc quidē longe
 post hæc, quæ nūc tenem⁹, tēpora: nūc uero per anticipationē cōmemora-
 ta, propter seriem marchionū Saxonie, in quā incidimus. XLV.

Vm Romanus pontifex Leo apud Imperatorē Henricū. III. ma-
 c nēs, Natale Dñi pageret Wormacie, missarū celebratione in san-
 cta die peracta, ut oportuit, apostolico ritu: in sequenti Luitpol-
 dum Moguntinę sedis archiepiscopū, utpote in sua prouincia potissimum
 surrogauit officio. Cuncq; peracta processione, & dicta oratione, pontifex
 in sua sede de more cōsisteret, subdiacon⁹ lectionē sacrā peregit: quā cum
 nō ex ritu apostolico, sed suę pro cōsuetudine ecclesię, pnūciaret, admoni-
 tus a suis Roman⁹ pōtifex, lectorē curauit admoneri: ut Romano ritu præ-
 sente summo pontifice pronūciaret: quod cum ille cōtemneret, & iterum
 admonitus perstaret, papa expleta lectione, uocatū, ab omni officio degra-
 dauit. Archiepūs misso ad papā nūcio, orabat, ut suū sibi redderet mini-
 strum: Papa recusabat. Archiepiscopus, ut erat ecclesiasticę disciplinę non
 ignarus, dissimulauit: & lecto euāgelio, cum sacra peractio instaret, archi-
 episcopus in sua sede cōsedit, cōtestat⁹, non se posse peragere officium, nisi
 reddito ministro. Papa cōstantiam archiepiscopi perpendens, & maiori-
 bus occurrens motibus, clericū restitutū remisit. Laudanda in utroq; uir-
 tus. Impleuit enim uterq; suā dignitatē. Seueritatē districtiōnis ostendit
 papa in cōtumace & lenitatē in episcopi cōdescensione: Ille quoq; de suæ
 ecclesię honore perseveranter egit, & quod uoluit cōstanter impetrauit.
 Fames deinde multas afflixit prouincias; Multi principes perierūt. Gotfri

dus Lotharingę, cum ducatū Mosellanorū obtinere ab Imperatore non
 posset, rebellionē ei ostendit: sed missis in eum ducibus capitur, & ut libe-
 retur, filium dat obsidē imperata se facturū. Filio autē in obsidatu mortuo,
 iterum rebellat: impellens Balduinū Flandrensem comitē ad belli societa-
 tem. Palatium Imperatoris, quod erat Nouimagij, incendit Gotfridus.
 Albertus autē, qui ducatū Mosellanorū Gotfrido negatū accepit, a Got-
 frido opprimitur. Ducatū eius Gerhardus de Elsatia, alterum Fridericus
 quidā obtinet: nūc mutatis titulis, de Limburgo, deq; Lutzēburgo appel-
 lantur. Adhuc Leo papa apud Imperatorem agebat: Is in Gallias descen-
 dens, uocato ad se Gotfrido, ceruices Imperatori inflexit, peregitq; recon-
 ciliationem: Sed Balduinus Frandrēsis in duricia permāsit. Imperator in il-
 lum misit exercitum, quo uiso, flexus Imperatorē adiit Aquisgranū, & de
 iniurijs satisfecit: Sed tñ in sententia permāsit paucis dieb⁹. Nam non diu
 post Lotharingiā incursionibus uexabat, Hoiū opidū incendit, Extitit
 interim causa, qua Gotfridus de integro se Imperatori opponeret: Duxe-
 rat ille cōiugem relictā Bonifacij marchionis in Italia: Sed illi Henric⁹ Im-
 perator ingressum in Italiā pernegauit. Imperator autē contra Balduinum
 Flandrensiū comitē duxit, Scaldim fluuiū Balduinū fugientem insequēs
 transiuit, uastabundus incedit, multā prędam, plurimos captiuos, & inter
 alios Lambertū comitē, Balduini comitis satellitē, multos etiā Flandren-
 sium primores intra urbē Tornacū includit & capit. Idem postea Baldui-
 nus, cum Gotfrido Fridericū auūculum suum obsidet in Antwerpia: sed
 concurrentibus Lotharingis, ab oppugnatione desistit. Interea Romę
 mortuo Leone, Victor, antea Fridericus, homo Bauarus, surrogatur: qui
 Henricū Imperatorē, ne aliqua a se peteret iniqua, demulcere cupiens, Hil-
 debrandum subdiaconū, illi mittit oratorē: oportuneq; accidit, ut Impe-
 rator graui laborans morbo, quo etiā periit, Henricū filiū puerum osten-
 dem, Hildebrandi cardinalis authoritate fret⁹, Romanorū regem ac Cęsa-
 rem dixit: quod quidem Hildebrādus, postea pontifex factus, in epistola
 ad Rodolphū Suęuię ducē indicat in hęc uerba: Vnde nobilitatē tuā sci-
 re uolumus, quia non solum circa regem Henricū, cui debitores sumus, eo
 q; ipsum in regē elegimus, & pater eius laudādę memorię Henricus Impe-
 rator, inter omnes Italicos in curia sua speciali me honore tractauit, q; eti-
 am moriens, Romę ecclesię per uenerandę memorię papam Victorem
 predictum, filiū suū cōmendauit, aliquā maleuolentiā non seruamus. Sed
 Henricus, III. tunc moritur, & in pace Spię sepelitur, cum annis pręfuis-
 set septem atq; decem. Hic sit modus huius uoluminis, ne excurrat in im-
 mensum.

FINIT LIBER III.

SEQVITVR LIBER

QVINTVS.